

Co-funded by the ERASMUS +
Programme of the European Union

O Projekto ERASMUS+ KA2

Čhibjakere kompetencijengo bajrovipe maškar e romane nacionalno minoritetija

Lačader tosara

BETTER TOMORROW

- ROMANI CHIB -

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Konteksto

MODUL 1.....	3
1.1. Bibučaripe	3
1.2. Socijalno ja palem societako crdipe ki rig/ekskluzija/.....	5
1.3. Butikheripe - butikeribaskere relacije.....	6
1.4. Aktivno rodipe buči.....	9
1.5. Komunikacisko džanibe/sikljovibe/.....	11
MODUL 2.....	14
2.1. Kana crdes te keres buči	14
2.2. Bučakiri vrama	16
2.2. Pokimos.....	18
2.4. Čhinavipe/agoripe/ kontraktesko vaš buči	20
2.5. Deibe buči kadalenge so naj olen 18 berš	21
MODUL 3.....	24
3.1. Socijalno protekcija, marketo thaj bibučarnengere hakaja.....	24
3.2. Sistemo kotar o penzijakero siguripe	26
3.3. Sastipaskoro siguripe	29
MODUL 4.....	31
4.1. Fundavno alavari.....	31
4.2. Prezentiribe korkori pes thaj e javeren.....	33
4.3. Seljami pala i situacija	35
4.4. Keribe lafi ko situacije pala socijalno znakora thaj biznis	37
4.5. Idejengoro prezentiribe	39
4.6. Keribe kontaktora trujal o telefono	41
4.7. Elektronsko pošta, fakso thaj hramome lila.....	44
4.8. Khedipaskero angažiribe	47
4.9. Retorične tehnike ki prezentacija	49
4.10. Ačhovibe devlesar thaj naisaribe vaš lačo misafirluko	51
4.11. Personalno profili.....	53
4.12. Kreiribe biografija.....	55
4.13. Probno butikheribaskoro intervju.....	57

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the ERASMUS +
Programme of the European Union

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

MODUL 1

1.1. Bibučaripe

Šukar dive savoreng,

O naklo drom sine amen jekh buvleder bareder sikljovibe. Vorbisardam pala e terminora sar so si butikeribaskoro marketo thaj ekskluzija kotar e butikeripaskoro marketo, thaj phendam so si arakibe/angažiribe/ki buči? Akana te šaj mothoven e terminora tumare vorbencar/lafencar/.

Super! Pala e nevo konceptengo sikljovibe, phendam thaj pala e bučakoro angažiribe sar fleksibilno buči thaj individualno specifika. Mothovdam pala akala konceptora sar misal /primer/ e Jovana thaj e Marko. Khon šaj te mothovel olengere misala thaj te del pes godži pala e bučakoro angažiribe pe so dijam vorba?

Jo, kidijal si, o Ivan sine fleksibilno baši e buča thaj sine ole bučakoro angažiribe sar bučarno fleksibilnost, dži kote e Marko sine nekoborom specifike kola so bi ovna adekvatno kotar e generalno /opšto/ rodibaskere buča. Kidijal, e Marko isi džanibe te arakel rodel buči sar individualno specifika.

Avdive ka pharuvav hari amaro sikljovibe. Avdivesutno temato si aktivno butikeribaskoro rodipe! Angleder te džas dureder e sikljovibaja, mangav tumendar te šunav sar ka roden buči?

So te i te vakeren naj bilače, kana ka roden buči. Važno si te roden buči, sa dži kote roden buči, angleder ja dureder ka araks ola. Numa, isi varesave buča kola so šaj te keras thaj odoleja ka vazdas amare šaipena te arakas amenge buči.

Avdive tumencar, hari po hari, ka nakas sar te rodas aktivno buči!

1. Te crdas akana, te ni kerden dži akana akava, registririnen tumen ki evidencija sar bibučarne ki Agencija vaš o butikeribe. Šaj te džan odori personalno, keren vizita ki olengeri lokacija.

a. Te šaj personalno te registriren tumen len tumencar: i) identifikaciono dokumento (tumari važečko personalno/ lično/ karta dendini ki Republika Srbija, ja palem jekhe vramaki bešipaski viza baši e manuša avrijaldan kotar o them) ii. Sertifikat/diploma/baši agorisardi škola ja palem diploma

2. Palik i registracija, musaj te keren informativno lafikheribe e manušeja so dela godži baši o bučaripe. O manuš so dela godži/konsiliero/ka phučel tumen personalno buča savo manuš sijen (den tumen godži arakibe buči sar individualno specifika) thaj ka phučel pala tumare akanutne džaniba (den tumen godi arakibe buči sar fleksibilno bučaripe).

Te das amen godži pe okola phučiba pangle e butikeribaskere rodipaja:

a. Savi buči kamav te kerav? (Kote ka rodav buči gasavi savi so mangav?, Sar ka rodav buča kola so mangav te kerav olen?)

b. So mangava te resljarav kotar akaja buči?

(So mangava te sikljovav kotar akaja buči? Savi profesija mangav te resljarav ki akaja buči? Kova džanibe šaj te resljarav ki akaja buči?)

c. So šaj te dav ki akaja buči?

(Kova džanibe ja sikljovibe, kola so isi man akana šaj te pomožinen man te ovav lečeder bučarno? So šaj te kerav lačeder te kerav miri buči?).

But lače, lače džas angleder! Hajde akana te rešina amari kherutni buti:

Avgo misal/ primer/:

Sar ka mothoven tumare individualno specifike ja palem karakteristike baši kola so gindinen kaj ka denl tumen vareko i buti?

Diken te šaj te mothoven tumendar sa kodo so o gazda mangela te šunel te del tumen buči. Motoven tumare personalno karakteristike baši kola so gindinen ka ovel pozitivno tumenge ko tumaro bučaripe.

Mišto, akava tipo kotar i prezentacija si vareso so trubuj te sikljovent vi khere anglal i ajna/ ogledalo/. Den tumen godži pe adava so mangena te phenen thaj vakeren nekoborom drom kodo anglal i ajna. Kidijal vežbinena te oven sigurno ko tumaro prezentiribe thaj vazdena tumari pakiv andral tumende.

Aver misal:

Sar ka den korkori tumari deskripcija pala e tumare džaniba so isi tumen? Kote siklilen adava? So kerden buči thaj sar siklilen sa adava? Den deskripcija kotar tumere džaniba so isi tumen thaj kote resljarden olen. Lače gindisaren so džanen te keren buči thaj savi specifika kotar tumare džaniba bi ovela lači bači ki buti.

Super! E gazde mangena te šunen e manušen kola so si zainterisirime baši i buči. Legaren akava tumare godžate kana ka prijavinen /registririren/ tumen baši buti. Sar šaj te prezentirinen tumen kidijal sar so bi mangela te šunel o gazda kova so ka del tumen buči. Kodoleske lače si te oven informirime pala o arakibe thaj leibe buči!

Aver drom sar šaj aktivno te roden buči si te dikhen aktivno sa e aktivno butikeribaskere politike. E Aktivno politike pala o arakibe buti si kerimata andine kotar o Gaverno kola so podstičinena e gazden te den buči javere turlije grupenge thaj avere manušenge. Ka ovel lače te džan te roden pe internet rigora pala e nevimata so si ki Agencija baši o bučaripe te dikhen si li ko momento phutardi nesavi aktivno butikeripaski politika thaj šaj li amen te ovas kotor olatar. Te ni džanen te roden ko interneto, sakana isi tumen šaipen personalno te džan ki Butikeripaskeri Agencija thaj te roden pomoš te araken buči trujal e aktivno butikeripaskere politike.

Avdive kerdam but! Sikljiljam sar aktivno te rodas buči thaj so si e aktivno politikako butikheribe!

Thaj akana das tumen sugestija te džan pe veb rigori kotar tumaro biro vaš o butikheribe thaj te roden cera. Dikhen te dodžanen savi si ko momento i aktivno butikeripaskeri politika thaj gindinen šaj li te oven kotor kotar adaja politika.

Sa majlače savoreng!

1.2. Socijalno ja palem societako crdipe ki rig/ekskluzija/

Sa majšukar savorenge,

Avdive ka vorbisaras pala i socijalno ekskluzija. Ko naklo sikljovibasko ari /časi/phenam vareso baši i socijalno ekskluzija/crdipe ki rig/, khon dela pes godi?

Šaj li te phenen amenge pe soste den tumen godi ja palem so džanena baši o socijalno crdipe ki rig/ekskluzija? Phenen tumare vorbencar.

Palikerav pe dendo dževapi. Avdive ka vorbisarasar hari buteder baši e adaja vakerdi societaki ekskluzija. I socijalno ekskluzija ja palem e societaki ekskluzija si sinonimija. E sinonimija si vorbe kolen so isi jekh thaj jekh gindipe. Kidijal, i socijalno izolacija thaj i socijalno ekskluzija si vorbe kola so gindinena/phenena/ kaj varesave themutnen/dizutnen/ si (dizutne/foreskere/manuša, themutne) kolen so naj resljaripe jekh thaj jekh sar e sa javera foreskere manušencar. Kidijal te phenas sar misal:

Šunden li varekana kaj nekaske sine činavdi e sastipaski protekcija? Ja palem kaj varekas na sine resljarin ki kvalitetno škola ja palem edukacija? Thaj, kodo gindil kaj kodo manuš si ko tipo kotar e varesavi izolacijaki societa. Isi turlije došalipa soske o manuš si izolirimo kotar i komuniteta kote so dživdinela thaj kodoleske naj le resljariba ko jekh thaj jekhutne hakaja sar e javere dženenecar kotar e barabutni komuniteta. Akava nanibe šaipen te resljaren pes jekh thaj jekh hakajeskere šaipena sar so resljarena e javera džene kotar e jekh sajekhutni komuniteta mujil kaj isi societaki izolacija. Kidijal, numa soske isi tumen nesavo komunitetako stasuso našti te resljaren o jekh thaj jekh hakaja sar o aver dženo kotar adaja komuniteta numa soske adale dženen isi javer komunakero statuso javederer tumendar.

So si učeder e manušesko statuso, vov/voj resljaren buteder socijalno hakaja (kvalitetno hakajeskeri protekcija thaj serviso, kvalitetno edukacija, resljarin dži ko javeder bušaripa). So si o statuso

teleder, harneder resljarena pes e socijalno hakaja.

Paše e societake izolacijaja, isi vi da jekh simularno termino– ekonomikani izolacija ja palem ekonomikani ekskluzija. I ekonomikani ekskluzija se pangli e situacijaja khana e avera manuša na mangena te keren buti ja palem koperacija e javerencar. Sar rezultato kotar adava o manuš resljarela harneder butikeripaskere šanse thaj odova anela oleske teleder pokimos. Kana bareder numero džene kotar varesavi komuniteta na mangena te keren buti ja palem koperacija varesave javere manušeja adaleske phenela pes kaj isi ekonomsko izolacija. Javere vorbencar, o manuš so si izolirimo kotar e ekonomikane (butikeribaskere) šaipena kola so šaj sine te doresel kana e javera manuša ka mangena sine te keren buti olesar. Khana naj butikeribaskere šaipena, kodo phenel kaj naj dost buči, ja palem te vakeras kaj naj buči naj than te ovel tut pokimos, naj love.

Avdive nakljam trujal buteder phare thaj apstraktno teme – socijalno ekskluzija, ja palem vakerdo izolacija thaj ekonomikani ekskluzija, ja palem izolacija. Šaj li akana te phenen palem so phenena akala terminija? Dikhen te šaj te vakeren tumare vorbencar. Šaj li te phenen misala/primerija/ kotar i socijalno thaj i ekonomikani izolacija?

Bravo! Kidijal! Socijalno izolacija si izolacija kotar i societa ja palem kotar i komuniteta kote so traissaras/dživdinas, a i ekonomikani izolacija si izolacija kotar e butikeribaskero umal ja palem butikeribaskoro bazaro /market/thaj kodoleske naj amen odoborom butikeripaskere šaipena sar e

javera, so rezultirinela te ovel amen harneder butikeribe teleder buči vi pala o odova so džanas te keras, thaj sa kodo anel amenge harneder love. I socialno thaj i ekonomikani izolacija si kotor katar i butikeribaskero marketesko crdipe ki rig.

Gindiv kaj avdive nakljam trujal buteder buča thaj džala tumenge šukar! Numa dzan kidijal dureder!

Dikas amen ko avutno video kote ka keras lafi baši vareso so akarela pes sar dži ko butikheribe! Phučen tumen so si adava?

Musaj, te aven amencar te dikhen o aver sikljovibasko ari!

Sa šukar savorenge!

1.3. Butikheripe - butikeribaskere relacije

Sa šukar savorenge,

Sar so phendam o naklo drom, avdive ka mothovas pala e butikeripaskoro angažiribe! Numa, angleder te crdas e avdivesutne sikljovibaja pala e butikheribaskoro angažiribe, te irinas amen pe kodo so sikljiljam pe naklo sikljovibe baši o butikheribe?

Šukar phenden sa kodo! O naklo drom siklilen pala o socialno thaj ekonomikani ekskluzija kola so khetane kerena o so duj ekskluzije pe butikeribasko marketo! Avdije majdetalno ka mothovas baši akaja ekskluzija pe butikeribaskero marketo. Akana, haj te mothovas sa jekh pala o aver. O butikeripaskoro marketo si termino kova si panglo e marketeja kote so rodela pes ja pale dela pes buti. Khana džan ko Butikeribaskoro Biro/agencija/te roden buti, tumen avena ki institucija savi so dela tumenge buti asavki savi so isi ko butikeribaskoro marketo. Ki kodi agencija/biro/ si ki kupa sa e slobodno butikheribaskere thana so si ki phuv. Kodi institucija trubuj te phenel sa e slobodno butikheribaskere thana, kote so o e bučidelne rodona bučarne. Sa e buča ko them si ko jekh than thaj si pe butikheribaskoro marketo thaj sa e bučidelne/poslovodci/ thaj olengere bučara khetane olencar kerena o butikheribaskoro marketo. Kodoleja, o butikheribaskoro marketo si than pe savo rodaja ja pale daja buti nekaske.

Akana khana mothovdam so si o butikheribaskoro marketo, trubuj te mothovas so thaj savi si e butikheribaskoro marketeskeri ekskluzija/crdipe ki rig/. Pučav man, so gindinen, sar šaj te ovas ekluzirime/čhivde ki rig/ kotar e butikheribaskoro marketo?

Sar vi ki socialno ja palem ekonomikani ekskluzija, te i societa ja pale i komuniteta crdela ki rig nesave manušen avrijal kotar e varesave socialno hakaja ja pale ekonomikane (butikeribaskere) šaipena, kodo mujil/phenel/ kaj kodola isto džene kola so si crdime ki rig kotar i societa nae te oven jekh thaj jekh/egalno/resljaribaja ko butikeribaskoro marketo. Šaj nane te del pes olenge jekh thaj jekh učo pokindo pokimos sar e javerenge, ja pale khančik naj te del pes olenge ki situacija kana olenge trubuj buči. Akaja situacija akarela pes ekskluzija kotar e butikheribaskoro marketo.

Soske si amenge važno te džanas pala o socialno thaj o ekonomikani ekskluzija/crdipe ki rig/? Kodoleske musaj te džanas akala buča khana vorbisaras baši e bučakero arakibe/angažiribe/! Mišto, ko

agor avilas o momento khana buteder ka vorbisaras pala o arakibe buči thaj e bučakero angažiribe. Bučakero angažiribe ja palem keribe buči si termino kova so šaj te ovel but lokho numa kotar i aver rig si but komplicirimo. Panglo si odoleja koborom jekhe manuše si džanibe te resljarel i buči. Kana ka šunes kodo mujil lokeste kidijal a? Numa, ko reliteto si čhačhes gasavi i situacija loki sar so akate šunas ola?

Čhačhes naj. Ko realiteto, e buča si buteder komplicirime! Kana vorbisaras baši e butikeripasko angažmano/deibe buči/,šaj te vorbisaras baši duj tipija deibe/keribe/ buči– deibe buči sar butikeribaskori fleksibilnost thaj deibe buči sar individualno specifika/ osobina/. Lokores, džanas kaj akava šunel pes komplicirimo, numa sa ka mothovas phundro pala o phundro thaj pe agor palem ka phenas sa te dikas hačardam li sa..

Ok, šaj li te crdas? Crdas akana! Thaj, akana dijam vorba kaj o arakibe buči si džanibe jekhe manušesko so mangela te arakel buči. O džanibe odole manušesko si sar te lel i buči te phenel so de džanibe thaj pindžaripe isi adale manuše kola so trubuj te len ki buči. Hajde te mothovas trujal jekh misal/primer/ akava:

Sar rodena buči? So si tumenge važno kana rodena buči? So mangena te resljaren kotar adaja buči thaj so šaj te den ki odoja buči?

Ake phučiba kola so trubuj te phučen tumen kana rodena buti:

1) Savi buči mangava te kerav – Kote te rodav buči savi so mangava te kerav? ,Sar ka rodav buči savi so mangava te kerav?

2) So mangava te resav kotar akaja buči – So mangava te sikljovav kotar akaja buči? Savo džanibe šaj te resljarev kotar akaja buči? Save sikljoviba thaj džaniba ka resarav ki akaja buči?

* džaniba – vareso so sikljiljam te keras buči, sar so si keravibe, užaribe ja palem keribe buti ki bolta/prodavnica ,magazino/ Sa kodo si džaniba so sikljiljam nekastar ja pale varekate. Varesave džaniba resljarev thaj ki buči ko thana kote so keras nesavi buči.

3) So šaj te das ki akaja buči – Save džaniba thaj sikljoviba isi man ko akava momento, šaj te pomožinen man te avav pošukar bučari? So šaj te kerav lačeder te kerav miri bučori?

Phučibaja pe sa akala phučipena pomožinena korkori tumen te diken save buča khamena te keren thaj soske. Kidijal, pomožinena korkori tumen te plasirinen tumen/rangirinen tumen/te araken tumenge bučori, kote so lungeder ka ačoven, ka keren lungeder vrama buči. E bučora kola so naj vaš e lungeder vrama, ja palem e lungo vramako bučaripen si bučora kola so na den finansisko stabiliteto. Kontinuirimo pokimos dela šaipe kotar o masek dži ko masek ma te las griža pala kodo koborom ka las love thaj sar ka traisaras. Numa, e dende phučimasar pomožinaja amen korkori amenge te dikas savo džanibe isi amen. Avere vorbencar, kana phučas amen akala phučiba pomožinas amen te das konfirmacija amenge sijam li fleksibilno pala o bučakoro phučibe (arakibe thaj keribe buči sar butikeribasko fleksibiliteto) thaj isi li amen varesave generalno džaniba so trubuj amenge adale bučake (arakibe thaj keribe buči sar individualno specifika).

Avdive but dijam vorba. Palem savore te phenas sar te ovas sigurno kaj sijamen sa kodo ki godži. Thaj phenas, kaj o butikeripaskoro marketi si than kote so rodaja buči ja palem das nekaske buči. Ko butikeripaskoro marketo kerena pes sa e buča, sa e bučarne thana khetane e bučarnencar thaj e kodolencar so dena buči. Varesave manušen isi slobodno resljarin dži ko butikeripaskoro marketo, dži

kote javere manuŝenge naj garantirimo resarin ko butikeripaskoro marketo (so haljovela javera thaj kvalitetno buča) kodola si e manuša so si crdime ki rig kotar e butikeripaskero marketo. Akala duj terminija, khetane e socijalno thaj e ekonomikane ekskluzijaja, si terminora kola si pangle e butikeripaja.

Trujal o arakibe thaj keribe buti phendam da duj javer konceptija –arakibe thaj keribe buti sar fleksibilno buči thaj arakibe thaj keribe buči sar individualno specifika. Te dikas khetane te keras amari kherutni buti.

Avgo misal/primer/:

Miro anav si Ivan. Me ŝukar džanav te kerav mli buči thaj mangava te kerav čhačutne buča. Mangava te kerav buči e naturakere materijaloncar sar so si o kašt thaj mangava te kerav praktično buča so ka oven lače mange ja palem e averenge.. Aver kotar o adava so mangava te kerav thaj so ŝaj te kerav si te kerav avera fizičko phare buča. Šaj te legarav pare buča sar so si crdipe materijalora katar e peravde purane bare khera, legaribe mebelo, ja pale kabasto gunuj.

Savi zor džanibe isi e Ivane?

Kidijal, kerela pes lafi baši arakibe fleksibilno buči. O Ivan si fleksibilno kana kerela pes lafi vaš i fizičko buči thaj keribe buča kotar e naturalno materijalora. Kodoleske ŝaj te kerel turlije buča kola so ŝaj te oven ingjariba phare buča ja pale keriba buča kola so kerena pes kotar o kašt.

Javer misal:

Me sem Marko thaj akana rodava buči. Mangava te vorbisarav e manuŝencar thaj kodo naj mange problemo te vorbiv sakonesar. Lače kerav buči ko komjuteru thaj bud sig kerav i buči. Khana si man slobodno vrama dikav thaj reŝinava e garavutne anava thaj mangava te arakav solucije khana isi nesave problemija. Šaj te kerav buči ko timo, numa naj mange problemo korkori te kerav mli buči. Save si e Markoskere ŝaipena te arakel buči?

Bare! E Marko isi ŝaipen te arakel buči sar individualno specifika. E Marko isi buteder kvalitetija (sar so si o mothovibe, digitalno džaniba, arakibe problemskere solucije) kola so ŝaj te oven kerde ko generalno džaniba baši kancelarisko buči thaj butikheribe e manuŝencar.

Avdusutno ari naj loko, numa nakavdam les ŝukar. Diken naj sas pharo.

Ko avutno video ka keras lafi sar te arakas buči thaj save droma ŝaj te las te nakas te arakas buči! Adžikerava sigate te ŝunav tumendar sar rodona buči! Aven amencar!

Sa majŝukar savorenge!

1.4. Aktivno rodipe buči

Šukar dive savorengge,

O naklo drom sine amen jekh buvleder bareder sikljovibe. Vorbisardam pala e terminora sar so si butikeribaskoro marketo thaj ekskluzija kotar e butikeripaskoro marketo, thaj phendam so si arakibe/angažiribe/ki buči? Akana te šaj mothoven e terminora tumare vorbencar/lafencar/.

Super! Pala e nevo konceptengo sikljovibe, phendam thaj pala e bučakoro angažiribe sar fleksibilno buči thaj individualno specifika. Mothovdam pala akala konceptora sar misal /primer/ e Jovana thaj e Marko. Khon šaj te mothovel olengere misala thaj te del pes godži pala e bučakoro angažiribe pe so dijam vorba?

Jo, kidijal si, o Ivan sine fleksibilno baši e buča thaj sine ole bučakoro angažiribe sar bučarno fleksibilnost, dži kote e Marko sine nekoborom specifike kola so bi ovena adekvatno kotar e generalno /opšto/ rodibaskere buča. Kidijal, e Marko isi džanibe te arakel rodel buči sar individualno specifika.

Avdive ka pharuvav hari amaro sikljovibe. Avdivesutno temato si aktivno butikeribaskoro rodipe! Angleder te džas dureder e sikljovibaja, mangav tumendar te šunav sar ka roden buči?

So te i te vakeren naj bilače, kana ka roden buči. Važno si te roden buči, sa dži kote roden buči, angleder ja dureder ka araks ola. Numa, isi varesave buča kola so šaj te keras thaj odoleja ka vazdas amare šaipena te arakas amenge buči.

Avdive tumencar, hari po hari, ka nakas sar te rodas aktivno buči!

1. Te crdas akana, te ni kerden dži akana akava, registririnen tumen ki evidencija sar bibučarne ki Agencija vaš o butikeribe. Šaj te džan odori personalno, keren vizita ki olengeri lokacija.

a. Te šaj personalno te registrinen tumen len tumencar: i) identifikaciono dokumento (tumari važečko personalno/ lično/ karta dendini ki Republika Srbija, ja palem jekhe vramaki bešipaski viza baši e manuša avrijaldan kotar o them) ii. Sertifikat/diploma/baši agorisardi škola ja palem diploma

(originalno numa te diken ola ja palem overimi kopija, te e manuše naj les originalo peste)

2. Palik i registracija, musaj te keren informativno lafikheribe e manušeja so dela godži baši o bučaripe. O manuš so dela godži/konsiliero/ka phučel tumen personalno buča savo manuš sijen (den tumen godži arakibe buči sar individualno specifika) thaj ka phučel pala tumare akanutne džaniba (den tumen godi arakibe buči sar fleksibilno bučaripe).

Te das amen godži pe okola phučiba pangle e butikeribaskere rodipaja:

a. Savi buči kamav te kerav? (Kote ka rodav buči gasavi savi so mangav?, Sar ka rodav buča kola so mangav te kerav olen?)

b. So mangava te resljarav kotar akaja buči?

(So mangava te sikljovav kotar akaja buči? Savi profesija mangav te resljarav ki akaja buči? Kova džanibe šaj te resljarav ki akaja buči?)

c. So šaj te dav ki akaja buči?

(Kova džanibe ja sikljovibe, kola so isi man akana šaj te pomožinen man te ovav lečeder bučarno? So šaj te kerav lačeder te kerav miri buči?).

But lače, lače džas angleder! Hajde akana te rešina amari kherutni buti:

Avgo misal/ primer/:

Sar ka mothoven tumare individualno specifike ja palem karakteristike baši kola so gindinen kaj ka denl tumen vareko i buti?

Diken te šaj te mothoven tumendar sa kodo so o gazda mangela te šunel te del tumen buči. Motoven tumare personalno karakteristike baši kola so gindinen ka ovel pozitivno tumenge ko tumaro bučaripe.

Mišto, akava tipo kotar i prezentacija si vareso so trubuj te sikljovent vi khere anglal i ajna/ ogledalo/. Den tumen godži pe adava so mangena te phenen thaj vakeren nekoborom drom kodo anglal i ajna. Kidijal vežbinena te oven sigurno ko tumaro prezentiribe thaj vazdena tumari pakiv andral tumende.

Aver misal:

Sar ka den korkori tumari deskripcija pala e tumare džaniba so isi tumen? Kote siklilen adava? So kerden buči thaj sar siklilen sa adava? Den deskripcija kotar tumere džaniba so isi tumen thaj kote resljarden olen. Lače gindisaren so džanen te keren buči thaj savi specifika kotar tumare džaniba bi ovela lači bači ki buti.

Super! E gazde mangena te šunen e manušen kola so si zainterisirime baši i buči. Legaren akava tumare godžate kana ka prijavinen /registririren/ tumen baši buti. Sar šaj te prezentirinen tumen kidijal sar so bi mangela te šunel o gazda kova so ka del tumen buči. Kodoleske lače si te oven informirime pala o arakibe thaj leibe buči!

Aver drom sar šaj aktivno te roden buči si te dikhen aktivno sa e aktivno butikeribaskere politike. E Aktivno politike pala o arakibe buti si kerimata andine kotar o Gaverno kola so podstičinena e gazden te den buči javere turlije grupenge thaj avere manušenge. Ka ovel lače te džan te roden pe internet rigora pala e nevimata so si ki Agencija baši o bučaripe te dikhen si li ko momento phutardi nesavi aktivno butikeripaski politika thaj šaj li amen te ovas kotor olatar. Te ni džanen te roden ko interneto, sakana isi tumen šaipen personalno te džan ki Butikeripaskeri Agencija thaj te roden pomoš te araken buči trujal e aktivno butikeripaskere politike.

Avdive kerdam but! Sikljiljam sar aktivno te rodas buči thaj so si e aktivno politikako butikheribe!

Thaj akana das tumen sugestija te džan pe veb rigori kotar tumaro biro vaš o butikheribe thaj te roden cera. Dikhen te dodžanen savi si ko momento i aktivno butikeripaskeri politika thaj gindinen šaj li te oven kotor kotar adaja politika.

Sa majlače savoreng!

1.5. Komunikacisko džanibe/sikljovibe/

Sa majlače savorengel!

Dži akana mothovdam e tematora kola si direktno pangle e arakibaja thaj rodipaja buči, numa adiva ka mothovas vareso so si amenge but važno, khana vorbisaras pala o butikheribe, numa ko momento naj te perel amenge ko godži. Ovela lafi baši i komunikacija.

O butikheribe, aktivno rodipe buti thaj ko agor o prezentiribe kana ka kerel pes lafi /del pes vorba/pala i buči si sa e buča kola so rodona lače komunikacisko džaniba. Numa so si kodo komunikacisko džaniba? Drago si mange so phučen, e džanibaskere komunikacije si džanibe savo so trubuj te šaj te astaren e komunikacije e javere manušenar. Šaj akana te phučen tumen soske trubuj tumen džaniba baši keribe vorba e manušenar? Me vorbiv e manušenar sakova dive, kodo naj specijalno džaniba! Ka dikhen so si kodo, numa o džanibe te keren lafi e javere manušenar dži kote keras amenge amari prezentacija kobor so šaj majlačesi čhačhes specijalno specifika.

Hajde te vorbisaras pala akaja misal:

Savore džanas e manušen kola so lokeste vorbisaren thaj isi olen specijalno vorbisaripe thaj lafjora. Kodola si manuša kola so šaj te vorbisaren savorencar pala e sa thematora thaj ko sako savo te si momento. Dikhen te šaj te mothoven kodo. Ko soste ko save buča sijen javereder olendar?

Vaš e gasave manuša phenela pes kaj si bijande gasave komunikacisko džanibaja. So gindil kodo? Kodola manuša numa si gasave bijande thaj olengeri specifika si kodi te vorbin sa savorencar. Numa kodo na gindil kaj amen e avera kola so naj sam bijande kodole karakteristikaja našti kodo te sikljovas Kodo egzatno ka keras avdive!

Te crdas e definicijaja baši i komunikacija. I komunikacija si proceso ko vorbengero/lafjorengo/pharuvipe ja pale informacija maškar duj ja palem buteder manuša. Kana vorbisaras nekasar, so keras amen, so amen keras? Das avri nesave informacije, vareso si amenge pharo, vorbis pe kodo pe soste isi amen intereso, vaj mangaja te ulavas vareso nekasar. So te si o došalipe pala i komunikacija, sakana avela pes dži ko informaciengo pharuvipe.

Džan pala amende thaj šunen amen? Hajde akana te džas po učeder nivelu. Isi vareso so akarel pes verbalno thaj naverbalno komunikacija. Thaj, kodo si tipo kotar i komunikacija (informacijako pharuvibasko proceso maškar e manuša) savi so legarela pes ko duj nivelora. I verbalno komunikacija si komunikacija vorbencar, sar so phendam ko avdivesutne misala, thaj o naverbalna komunikacija si komunikacija bizo vorbi. Šaj phučen tumen sar šaj te komunicirina bizo vorbe, numa o dževapi si but loko. Numa kodo so kerdem akana si forma kotar i neformalno komunikacija. Khon šaj te mothovel so me kerdem? Thaj khon šaj te phenel so značil kodo?

Kidijal si, isi vareso so akharel pes gestikulacija – varesave badaneskere gestikulacije ja palem muja so keras. Verbalno komunikacija si doperdi kerjardi e gestikulacijaja ja palem e mujeskere keripaja.

Sar te phenas, šaj te phenas akava:

Hej, Ivana? Savo šukar dive si odori, na?

ja palem kidijal:

Hej, Ivana? Savo šukar dive si odori, na?

Dikhlen li o javeripa/razlika/? Khon šaj te phenel mange so si o javeripa ko akala duj lafjora?

Kidijal si, ki avgo lafjori na sine gestikulacija, keribe muj ja pale glasosko pharuvibe, dži kote ki aver lafjori sine adava. Kodoleske i avgo lafjori sine javer thaj na naturalno. Vi pali kodo so ki lafjorin nae varesavo javeripe, sar phendem i informacija sine na naturalno thaj čudno. O došalipe kodoleske si o verbalno thaj naverbalno komunikacija. Amen na das amen godži ko kodo, numa las andre i verbalno thaj o naverbalno komunikacija sakana ja palem varekana. Alternativno kodo phenel kaj koristina hari verbalno, a pala kodo hari naverbalno komunikacije. Varekana las o so duj tipija kotar i komunikacija khetane.

Mišto, te dikas sar akava šaj te pomožinel amen kana rodaja buti?

Intervju baši i buti si kotar katar o proceso kana rodela pes buti. O proceso kana rodela pes buti crdela kotar o (te phenas rodipe pe rigori kotar e Butikeripaskeri Agencijaja palem rodena pes o oglasija ko foro) pa džala dži ko intervju baši buti. O intervju baši i buti si avgo kerdo phundro te arakes buti. Te kerdam kodo lačes, si amen bare šanse te las kodi buti. Kodo si jekh kotar o došalipa soske avdive si but važno te keras amenge lači preparacija baši e butikeripasko mothovibe. Thaj akate ka pomožinel amenge i verbalno thaj i neverbalno komunikacija!

Sar i verbalno komunikacija šaj te pomožinel amenge khana ka džas ko bučako vorbisaripe?

Lokeste, soske ka džanas e verbalne komunikacije šaj lačeder ka džanas so mangas thaj sar te mothovas. Avere vorbencar, te džangljam varesave regulacije kola si pangle e verbalne komunikacijaja, tgani ka džanas sar te prezentirinamen majlače.

Majangle:

1. Ma vakeren o dende dževapija na ja pale jo

- Te isi phučiba ma te den harne dževapija, numa dikhen te phenen sa so trubuj sar dževapi pala o dendo phuči. Tumare buveste dende dževapeja sikaven koborom sijen zainteresirime vaš kodi pozicija!

2. Sikaven interesu

– Šunen samaja so o gazda/direktoro/ phenel tumenge, ma te činaven oleskoro lafi, thaj ma keren lafi sa dži kote vov kerel lafi. Muken les te phenel pesko gindo, te agorisarel, thaj pali odova phučen ole.

3. Phučen phučiba

– Khana phučena kodo sikavela kaj samaja šunden ole thaj isi tumen interesu vaš i akaja pozicija.

4. Angleder o intervju keren angleder phučibaski lista

– Te sikaven interesu vaš i buči, keren angleder o phučiba

5. Keren rodipa vaš i buči thaj i kompanija kote so khamen te aplicirinen

– Lači preparacija si klejako sukcesu/ uspeh/. Phučen roden informacije baši akaja buči thaj hramonen tele ko papiro sa e informacijekola so ka resljaren. Sa adava ka pomožinel tumen te keren preparacija pe sa e phučiba vaš e bučako intervju.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

6. Keren vežbe, vežbinen thaj vežbinen

-I phurani latinsko lafjori phenela kaj sako jekh palem vakeribe si daj baši o džanibe thaj kodo si čhače. Lačo treningo, siguriteto thaj korkorutni pakiv ka pomožinel tumen te keren o majlačo bučako intervju ko tumaro dživdipen!

Sa kadala si paše phanle e verbalno komunikacijasar, thaj so si e naverbalno komunikacijasar? Thaj, i naverbalno komunikacija ka ovel importantno sar vi i verbalno komunikacija thaj ake sar:

1. Vi dureder praktcirinen, praktcirinen, praktcirinen thaj praktcirinen

– Džikote praktcirinena tumari korkorutni prezentacija, len sama vaš e alava save phenena, sar phenena olen thaj o tonaliteto kolesar phenena e alava. Importantno si te oven samale vaš tumaro trupo/badani/telo, thaj te hačaren tumen lačhes džikote vorbisaren vaš i buči.

2. Pačivalo toni thaj krlo/glaso – E manuša khamen pačiv an korkori peste. Zuralo thaj glaslo thaj toni ka len bareder sama kodolestar te phenen diso khovle glasosar. Oven sigurno pe kodo so phenen thaj pačan korkori tumenge.

3. Tato thaj lošalo asaipe – Tato asaipe si vareso so šaj te kerel te hošina pes lačheder, numa vi i persona paša amende te hačarel pes lačheder. O asaipe si bilovengo thaj šaj te anel amenge but lačhipa.

4. Kontakti jakhencar

Dikhen te ačhon pe kontakto e manušencar savencar vorbisaren. Adava či phenel te dikhen olen bizi te phanden tumare jakha, numa vi madaran e manuše savo ka del tumenge buči te dikhen ande jakha.

Adadžive sikhliem vi jekh lekcija! Vi kodo so i komunikacija si sakodiveseskiri buči, te džanen te vorbisaren thaj te prezentuin tumen, si duj ulavde buča. Kodoleske adadžives dijem tumen godži sar te keren tumenge preparacija vaš intervju bučake, numa vi vaš komunikacija pe bučarno than! Pe vaver lekcija ka phenas sa vi jekhvar thaj ka ovel amen šajipe te praktcirinas kadala neve siklardine buča vaš komunikacija!

Dikhas amen!

MODUL 2

2.1. Kana crdes te keres buči

Sa majlače savorengel!

O paluno drom kana dikljam amen vorbisardam/kerdam lafi/ pala e bazično terminija save si e trubuimata ko bučikeripaskoro marketo. Varesave kotar e akala terminora sine:

- Bibučaripe
- Socijalno thaj ekonomikani izolacija/crdipe ki rig/ekskluzija
 - Ekskluzija kotar e butikeribaskoro marketo
 - Koborom šaj te arakel pes buti
 - Aktivno butikeripasko rodipe
 - Komunikacijakere džaniba
- Verbalno thaj naverbalno komunikacija
 - Butikeripaskeri komunikacija.

Musaj/trubuj/sine te sikljas akala terminija te šaj sine te keras buti pe tematora pala o butikeripaskoro marketo. Avdivesutne tematora ka oven pangle e butikeripaskere marketeja, ja palem konkretno, avdive ka vorbisaras pala o butikeripe pe lokalno thaj evropako nivelo. Numa, angleder so ka crdas dureder, šaj li tumare vorbencar te mothoven so si kodo kana crden te keren buči?

But lače! Kana crden te keren buči, skurto/kratko/ si kana keres kontrakto tire gazdasar ja palem šerutneja. E gazdasar crdas te keras buči kana skrinisaras/hramonas/ o kontrakto. E bučibaskere relacije si javereder jekh kotar e aver pala o kerdo kontrakto, thaj e regulacije pala e kontraktosko tipo ko sako javer them si javereder. Numa o kontrakto so si amenge važno thaj si ko amaro intereso si o kontrakto pala i buči, thaj kodo mujil kidijal:

Kana ka skrinisares tele tiro potpis ko kontrakto tumen den vorba kaj ka respektirinen thaj ka keren sa so si skrinisardo ko kodo kontrakto! Kana ramosaren tumare bučake kontraktora o gazda thaj o bučarno lena obligacija upra peste kaj ka keren sa kodo so si skrinisardo ko kontrakto. Kodoleske si majbut važno majangle te drabaren so si skrinisardo andre ko tumaro kontrakto, angleder so ka skrinisaren tele tumaro anav.!

Akana te dikhas so si skrinisardo ko sako jekh bučikeribaskoro kontrakto. Ko bučikeribaskoro kontrakto trubuj te oven akala informacije:

- informacije baši o gazda thaj o bučarno
- data khana crdes e bučaja •sar si anavkerdi tire bučakeri pozicija
- skurto deskripcija baši o bučarno than

- than –foro kote ka kerel pes buči
- so de vrama si o bučikeripaskoro kontrakto
- so de slobodno dives /vrama/ šaj te les thaj so de divesa si tut pala o odmor/vakancija/dajani/.
- decizija pala e divesengi ja pale kurkengo bučikeribasko vakti
- so de love ka les/pokimos/
- kana thaj angleder savo vakti trubuj te informirines e gazda kaj ka džas tuke katar kodi buči
- javera hakaja thaj obligacije pangle e Zakoneja pala o bučaripe (= kova si jekh thaj jekh vaš e sa e thema)

Ko sako jekh kontrakto trubuj te oven sa akala informacije soske kidijal phenel o Zakono pala o bučaripe.. O Butikeribaskoro zakono si legalno dokumento so dela le sako jekh them. Kodo phenel kaj sako jekh them korkori phenela thaj anela sa so trubuj te ovel andre ko olengero Butikeribaskero zakono. Kodo phenel kaj e Butikeripaskere Zakonora si javer ko sako jekh them, thaj kodo kerel olen specifično thaj javereder jekh kota o aver. Numa ko thema membrora/džene/ ki Evropakeri unija isi varesave kotora katar o buikeripaskoro Zakono kola so musaj/trubuj/te oven jekh thaj jekh ja palem si harmonizirime e evropakere legalne dokumentencar baši i buti.Vi palik adava so o butikeripaskoro Zakono si javereder kotar o them dži ko them, isi kotora kola si jekh thaj jekh ko sako jekh them.O kotor kova trubuj te ovel jekh thaj jekh sa e themenge phendam kaj si o butikeripaskero kontrakto. Akala informacije si amenge važno soske phenena thaj definirinena amaro bučarno than thaj i bučarni pozicija.Džanena li te keren diferencija/razlika/maškar akala duj buča?

Gindinen šukar!Kana ka dikes, akale duj terminen isi olen jekh thaj jekh gindipe thaj ko olengere lafija sar so akharas olen?

Bravo! Sinonimi si o čačutno dževapi/odgovor/! E sinonimija si lafija kolen so isi gindipe thaj kodo si amaro bučarno than thaj i bučarni pozicija!

Akana dikljam sar kodo mujil/dikhel pes/amende, numa ka dikas sar si kodo ki Evropakeri unija. Evropakeri unija si grupa kotar e thema kola so arakhen pes ki Evropa. Varesave thema ko evropakero kontinento avile kotor/membro/džene/ki akaja grupa anavkerdi Evropsko unija. Ki Evropakeri unija ko momento isi 27 thema membrora kotar /ukupno/totalno 44 thema kola so arakhena pes ko evropsko kkontinento /than/prostoro/. I Evropakeri unija, sar asocijacija kotar javera thema membrora, olakere membronge/dženenge/dela varesave societake, socijalno thaj ekonomikane šukaripa/lačiba/.So phenel kodo? Kodo phenel kaj sako jekh them so avela olakero membro resljarela varesave lačiba ki komperacija avere themeja kova so naj membro ki EU. ekh kotar akava šukaripa si o butikeripaskero šaipen ko savo te si them ki Evropakeri unija, dži kote tumaro them si membro ki Evropakeri unija. Kodo phenel, kaj šaj te keren buti ko savo te si them membro ki Evropakeri unija, telal i kondicijanuma te tumari bijandipaski themutni phuv si membro ki Evropakeri unija.

Te šaj kodo te avel čhačhes, i Evropakeri unija musaj/trubuj/sine te defirinirinel o termino „bučarno“, a sa e thema membrora musaj sine te den piri volja pe akaja termineskeri definicija „bučarno“ thaj trubuj sine kodi definicija te čhivel pes ko olengere zakonora, kolendar so jekh si, sar missal/primer si/, o Butikeripaskero Zakono kova so sine vakerdo upreder. Kodo phenel, kaj i Evropakeri unija defirinirinel o termino„bučarno“ kaj si sako jekh manuš kova so kerela varesave bučakere aktivitetija pe efikasno thaj čhačutno drom. Akaja definicija si amenge važno vaš e butikeripaskere čhačhipena

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

sako jekhe manuŝeske. I Evropakeri unija kana crdijas te kerel pes kotar o starto definiringja varesave khetanutne dokumentija kolende so kerda pes konstantacija thaj definiribe pala e manuŝeskere hakaja thaj slobodije. Jekh kotar adala slobodije si i slobodija pala e profesija thaj o hakaj sako jekh manuŝ te kerel kodi buči. Džaindoj pala akava dokumento, sako jekh manuŝ pala o bijandipe isi ole hakaj te biril peski profesija. Javere vorbenar, sako jekh manuŝ šaj thaj trubuj korkori te anel decizija savi buči khamel te kerel ko plo dživdipe. Kidijal sako jekh them membro kotar i Evropakeri unija trubuj te del šaipe sakone themutneske te del buči. Kidijal i Evropakeri unija savorengje dela garancija pe butikeribaskero hakaj. O Dokumento kote so i Evropakeri unija phendas thaj definiringja akala manuŝeskere hakaja/čhačhipena/ akarela pes Evropakeri konvencija pala e manuŝikane hakaja.

Kadalesar adadživesutni lekcija vaš e buči ko lokalno nivelo ani Europaki unija si agordino. Sar hačarena tumen? Sar sasa tumenge kana ŝunenasa kodo? Gindisaren kaj kodo ka ažutil tumen te arakhen tumenge buči pe avutni vrama? Ma bistren te hramonen tumaro korkorutno dikhipale pali sako jekh lekcija thaj kodolesar te den amenge informacija palpale!

Dikhas amen pe javer lekcija!

2.2. Bučakiri vrama

Ake sijem vi jekhvar!

Adadžives khedas amen te džas dureder e čhibjakere lekcijencar ki tema bučaripe thaj rodipe buči! Pa hajde te astaras! Kon šaj te phenel mange vareso vaš bučaripe thaj kon vaš rodipe buči?

But lačhes! Bučaripe si o proceso kana rodel pes buči, arakhela pes buči thaj savi buči ka arakhen, thaj arakhibe buči si save džanlipa si tumen te keren buči!

Nakhlo drom vorbisardem vaš fundiribe bučako than tha vorbisardem vaš kodo so si fundaribe bučako thaj sar kodo kerela pes ani Europa. Adadžives ka buhljara cera kodi tema thaj ka vorbisaras vaš bučaki vrama, thaj te džas!

Bučaki vrama si alav saves dži akak phendem nekobor drom numa na vorbisardem but vaškodo. Sar te si, šaj te phučas phučimata so si bučaki vrama?

Bučaki vrama si i vrama pe savi o bučari trubuj te kerel peskiri buči. Te ikeren ani godži e nakhle lekcija, phendem kaj o bučari, angleder te astarel bučasara, klidarel e manuŝesar so dela oleske buči.....

Si tumen čači,pe, kontrakto bučake! Kontrakto bučake si legalno dokumenti save so tumen kerena e manuŝesar so dela tumenge buči. Kodo legalno dokumento si validno kana tumen ka čhiven oleste tumari somnatura. Kodoleske but importantno/mahat/važno, si tumen te drabaren sa so skrinisarel pes kote sostar kodo si legalno dokumenti! Džas dureder! Šaj te phenen mange bare štar buča so si an tumaro kontrakto bučake?

- Si tumen čači,pe, hajde vi jekh drom te phenas sostar kadala buča trubuj te ikeras an amari godži!

Ano kontrakto bučake trubuj te arakhen pes kadala informacije:

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- informacije vaš o bučari thaj adava so dela leske i buči
- dive kana astarela pes bučasar
- alav vaj bučakiri titular
- harni bučakiri deskripcija
- bučarno than
- pe savi vrama si o kontrakto
- lejpe slobodno divesa ja palem odmori
- decizija va[divesko vaj kurkesko odmori thaj sar ka dzal e bučaki vrama
- kobor love po čhon
- sode lungo si o otkazno roko
- javera hakaja thaj relacije phanle e Kanunesar vaš buči (= savo si unikatno vaš sako jekh them).

Trubuj te ikeras kodo ani godži te džanas pe so čhivas amari somnatura thaj soske. E kontraktijavaš buču ulavena pes pali vramako lungipe. Isi kontraktija vaš e buči vaš jekh vrama thaj kontraktija bučake bizi specificirimi vrama. Savo kontrakto si lačheder thaj soske?

- Pe lačno drom sijen! Hajde te hačara sa. O Kontrakto vaš buči pe jekh vrama phenela kaj o manuš ka kerel buči numa vaš varesavi specificirimi vrama, vaj limitirimi vrama ko manuš so dela oleske buči. So phenel kodo? Kodo phenel kaj e bučare isi dogovorimo starti thaj agor e bučako pe momento kana o bučari astarela e bučasar. Pala e kerdine bučako agor, te mangljas o manuš so denga tumenge i buči te ikerel tumen sar bučari, trubuj te del tumenge vaver kontrakto. Jvere alavencar, gasavo kontrakto phenel kaj ano jekh momento tumen ka čhinaven te keren buči vaš kodo manuš so denga tumenge i buči, ja palem adava manuš ka del tumenge šajipe vaš nevo kontrakto. So gindinen tumen, trubuj te ginaven o nevo kontrakto angleder te čhiven tumari somnatura?

-Trubuj! SAVAHT trubuj te ginaven o kontrakto angleder te čhiven tumari somantura pe leste, vi te si ko manuš so angleder dendža tumenge buči! Javere rigatar, isi vi gasavo kontrakto vaš buči pe savo na phenela pes vaš sode lungi vrama, savo si lačheder/mišteder kontrakto vaš buči. Gasavo kontrakto si lačheder sostar dela amenge šajipe bučake, bizi definirimo bučako agoripe. Gasavo kontrakto šaj te ovel čhinavdo kotar o manuš so dela tumenge i buči, kotar e bučareski rig, ja pale, kotar solduj riga jekhvaratar. Dogovorimo čhinvipe phenel kaj vi o bučari, vi o manuš so denga i haljovge pest e čhinaven o kontrakto vaš buči.

E kontraktija bučake šaj te ulaven pes pe bučikeribasko lungipe. Dži akak vorbisardem vaš kadala duj – kontrakto pe nesavi vrama thaj kontrakto kote so naj specificirimi i vramaugovorima. Numa, isi panda jekh kontraktengo ulavipe, kodola si kontraktija vaš sasti bučaki vrama thaj kontrakto pe bisasti bučaki vrama. Angleder vakerdemas kaj an sako jekh kontrakto isi alineja savi so definirinela e bučakere vrama. Maksimalno časura kobor so šaj te keras buči si 8 časora pe dive. Kodo si regulirime e Kanunesar vaš buči, vaš so vorbisardem angleder thaj, e Europutne unijkere Direktivasar vaš o kanuni bučake

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- O kanuni vaš buči regulirina l vrama so o bučari šaj te kerel buči sostar arakhela e bučarneskere hakajen. Ikerena ani godži, kaj nakhle lekcije amen vakerdem vi vaš bučarnengere hakaja? Te das amen godži so sasa e bučarengere hakaj thaj sostar si importantno?

E bučarengere hakaja si hakaja garantirime e kanunesar vaš sa e manuša save so astarena te keren buči. Teli astaribe bučasar haljovela pes keribe kontrakto vaš keribe buči varekaske thaj vov te pokinel amenge vaš kodi buči. Sako jekh demokratikano them trubuj te arakhel e manušikane thaj bučarnengere hakajen thaj sako jekh Europako them lela upri peste te promovirinel thaj protektirinel/arakhel kadala hakajen thaj te sankcionirinel kadalen so phagerena akala hakaja. Kodoleske, te avel pes dži ko tumare hakajengo phageripa, kerdini si e Europutne unijaki Direktiva vaš buči thaj javera legalno aktija save so definirinena bučarne vramako lungipe. Leindoj kodo an godži, phendem vaš kontraktko saste bučarne vramasar thaj kontraktno vaš bisasto bučako lungipe. Te si maksimalno časongo numero pe save šaj keras buči vaš o manuš si dijas amenge i buči 8 časura, sode/kobor časura šaj te keras buči sasti bučarni vrama, thaj kobor bisasti bučarni vrama?

- Thaj, kontraktno vaš buč saste bučarne vramasar phenel kaj e manušesar so dela amenge buči keras kontrakto, kaj ka keras oleske buči maksimalno kobor so šaj te keras thaj kodo si 8 časura ano jekh dives. Džikote javere rigatar, te kerdem e manušesar kontrakto vaš bisasti bučarni vrama, kodo phenel kaj amen las upri amende te keras buči e manušeske bisaste bušarne vramasar so si, 4 časura ko jekh dive. Kodoleske, gasave kontraktoske phenas kaj si kontraktno bučake bisaste vramasar thaj šaj te keras buči dopaš kotar kadala 8 časura buti.

- Avdives sasa amen phareder lekcija numa važno si so tumen dodžangen buteder vaš e bučarnengere hakaja thaj lokheder ka šaj te khuyen ande bučakoro marketi/pazari. Javer drom ka dikhas so si pokimos/plata thaj sostar keras buči vaš pokimos? Kodoleske ma hasaren kodi lekcija! Dikhas amen!

2.2. Pokimos

Lačo dive savorengel!

Sar so phendemas angleder, akana ka vorbisaras vaš o pokimos. Phendem vi o pokimos numa na kerdem detalno eksplanacija vaš kodo. Kodoleske te astaras so si o pokimos?

-Bravo, dikhena kaj kerena progreso! O pokimos si love so lasa vaš kodo so kerdem buči. Kana e manušesar so dela amenge buti kerasa kontrakto, amen kerasa buti vaš e love. Sar kerasa obligacija vaš kodo? Kodo kerasa amare somnaturasar! Kadaleske phenas kobor si importantno detalno te ginavas o kontrakto angleder pe leste te čhivas amari somnatura. Te si tumen problem te haljoven o kontrakto, len tumaro egzemplo thaj legaren varekaske kaske tumen pačana, ka phenel tumenge so si ando kontrakto!

-Ano kontrakto si definirime kana o manuš kaske kerasa buči ka del amenge amaro pokimos thaj sode love. Kana vorbisaras vaš o pokimos, vorbisaras vaš bruto thaj neto pokimos, šunden varekana kadala alava?

-Bruto thaj neto si alava save phenena amenge sode love ka pašljon an amaro konto. Šaj phučena tumen, te si doborom lokhede, sostar si doborom komplicirime? Akak e si komplicirimer.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Angleder dijem eksplanacija kaj kana čhiven somnatura pe kontrakto, tumen lena i obligacija kodo te keren vaš varesavo pokimos/plata/. O pokimos definiridem sar love so lena vaš tumari buči so keren. Kontraktosar vaš buči si definirime save love ka len vaš sasto vaj dopaš bučakoro vakti. Te kerden kontrakto vaš e buči saste bučarne vramasar, tegani ko manuš so dijas tumenge buči ka keren maksimalno buči so si 8 časura. Thaj te kerden kontrakto vaš bisaste vramaki buči, ka keren dopaš katar e maksimalno bučarne časura. Kobor časura si kodo?

– Si tumen čačipe, I buči ko akava kontrakto si 4 časura ko dive!

-Savo vi kontrakto te kerden, ano kontrakto ka ovel vi tumaro pokimos thaj sar ka len e love. Ano kontrakto ka phenel pes vi o bruto (jekh kotor) kotar tumaro pokimos. So phenel kodo?

-O pokimos si sikavdo e alavencar neto thaj bruto. So phenen amenge kadala alava? Von sikaven e love katar tumaro pokimos so si an tumaro konto thaj totalno sode love dena tumenge vaš tumaro pokimos. Šaj phučena tumen, si kadala love so terdžon an muro konto thaj totalno e love so dena man vaš muro pokimos jekh?

Na. Javera themen ka ovel javereder verzije kadale paramisatar, numa kodo so si khetanutno savorengi si i diferenca maškar bruto thaj neto pokimos. O bruto pokimos si e totalno love so tumenge dela o manuš so dijas tumenge i buči, thaj neto pokimos si e love so džan an tumaro konto. Sar kodo dičol ano realiteto? Pa te dikha....Sar egzemplo...Totalno tumaro pokimos si 1000 euro. Kadala love phenen pes totalno bruto pokimos. Vi jekhvar, bruto love si e totalno love so dena tumenge dela o manuš kote so keren buči vaš tumaro pokimos. Kotar kadala 1.000 euro, 700 euro džal an tumaro konto. Kadala love so džan an tumaro konto si tumaro neto pokimos. I diferenca maškar kadala 1000 euro kobor so dela tumenge o manuš kaste so keren buči thaj 700 euro so avile tumenge ano koto si 300 euro. Akana šaj phučas amen kote hasaile pes kadala 300 euro? Kodi diferenca maškar bruto thaj neto kotar tumaro pokimos iranela pes palpale ko them. Kadala love den apes vaš porezija/takes/ (= love so den apes e themeske), prírez (= love so den apes e foroske), tumaro penzijengo siguripe (= love so den apes vaš e penzije) thaj pokinela pes sastipaskoro siguripe (= love so den apes vaš bučarnengo sastipe). Te hačarden/haliljen/ sa akava, šukar tumenge! Te na, ma len bari briga soske vaš kadla tematura ka vorbisaras sa dži pe kadale modulengoro agor! Kodo phenel kaj, ka ovel tumen vrama te sikljoven sa akava thaj ka džanen sostar si lače te ikeren an tumari godži sakodo.

Pala amendi si vi jekh phari lekcija, numa bareder samasar dikhen kaj šaj te sikljova. Kodoleske ma vazden tumare vasta! Isi amen panda but interesno butja thaj vežbe so ka nakha khetanes! Aven amencar vi pe nevi epizoda - Otkaz pe kontrakto vaš buči kote so ka vorbisara šaj vaj na, te čhina vel pes o kontrakto vaš buči!

Mangena te džanen buteder?

Pa, keren klik ki lekcija so avel te dodžanen buteder!

Dikhas amen!

2.4. Čhinavipe/agoripe/ kontraktesko vaš buči

E nakhel nekobor droma vorbisarasas vaš e tematura save si paše phangle e bučaripasar thaj rodipasar buči. Vačardem sar fundiranela pes bučaki relacija thaj so si kodo, so si bučarni vrama, sode/kobor/časura šaj te keras buči ko jekh dive, so si pokimos thaj soske dena amenge pokimos. Hajde akana harneste te phenas vi jekhvar...

Fundiribe bučaki relacija si khuvube ani bučaki relacija e manušesar so dela tumenge i buči. Ki asavki bučarni relacija khuvela pes kontraktosar vaš i buči. Kontrakto vaš buči si legalno dokumento kolesar lasa amenge obligacija te keras buči vaš pokimos/plata/. O pokimos si love so amen las vaš e buči so kerala. O pokimos si definirimo kontraktosar vaš buči. E kontraktosar definirinena pes vi e javera informacije paše phangle tumare bučasars thaj tumare bučarne thanesar. Kodoleske si but importantno/mahat/važno/ šukar te ginaven thaj dikhen o kontrakto, angleder te čhiven tumari somnatura pe leste!

-Akak, kana dijem amen godži pe sa so dži akak siklilem, šaj džasa ko neve alava thaj tematura save so ka aven tumenge importantno vaš tumari durederutni buči. Kana astardem, phendemas kobor si importantno te khuvas lače ande bučaki relacija – detalno te ginavas o kontrakto thaj te džanas so musaj te keras pe vrama so avela, numa importantno si vi kodo te džana sar te ikljovas katar e bučaki relacija.

-Si nekobor droma sar te ikljol pes kotar bučaki relacija

1.) Kana ka nakhel amaro Kontrakto. Angleder phendem kaj isi duj kontraktura vaš e buči:

- Kontrakto vaš bivramaki buči, thaj
- Kontrakto vaš buči ki jekh vrama.

Kon ka phenel mange so si i diferenca maškar kadala duj kontraktura?

-Si tumen čači, o kontrakto ki jekh vrama si gasavo bučako kontrakto kote so si klaro definirime kana tumen agorena e bučasars. Kana keras gasavo kontrakto, e duj riga definirinena kana astarela pes e bučasars thaj kana agorela pes. Ko kontraktosko agor, o manuš so dindža amenge i buči šaj, numa vi naj ole obligacija te del tumenge nevo kontrakto. Te dija tumene nevo kontrakto, tumen ačhove na te keren buči dureder, odoborom lungeste, kobor so si vakerdino ano nevo kontrakto. Sar egzemplo, te si tumaro nevo kontrakto pe 6 čhona, tumen ačhove na te keren an kodo bučako than vi javera 6 čhona. Numa, ten a dijas tumenge nevo kontrakto, tumen kerena buči dži ko dive so si skrinisardo an tumaro kontrakto thaj pali kodo agorena e bučasars. Kodo phenel kaj, te agorela pes tumaro kontrakto ko 31 augusto, tumen kerena buči dži pe kodo dives. Javere divestar, kotar o 1 septembro tumen naj te keren buči.

.-Kana nakhela tumaro kontrakto pe jekh vrama, isi tumen dj šajipena:

- Rodena nevi buči
- Registririnena tumen ano lokalno ofiso vaš rodibe buči.

Kana ka nakhel tumaro kontrakto, trubuj te registririnen tumen ano lokalno ofiso vaš rodipe buči numa, na dureder kotar 30 divesa divestar kana agorela pes tumaro kontrakto.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

-Mamuj kodo kontrakto, isi vi kontrakto bućake pe biphendini vrama. Kodo si kontrakto kote so na definirinela pes tumaro bućakoro agoripe. Javere alavencar, kana keras gasavo kontrakto, kodo phenel kaj amen aćhovas te keras bući ko adava manuř savo so dijas amen kodi bući. řaj vi kodo kontrakto te ćhinavel/agorel/ pes numa, te kerel pes kodo trubuj te oven nesave specifikane trujalipa.

Kodo kontrakto řaj te agorel/ćhinavel pes kana:

- kodo khamel o bućari
- kodo khamel o manuř so dijas tumenge i bući

.-Javere alavencar, kodo phenel kaj vi o bućari vi o manuř so dela i bući, řaj te ćhinaven o kontrakto vaj te den otkaz. Otkaz/ćhinavipe/agoripe/ si kontraktosko agoripe kotar o bućari, ja palem kotar o manuř so dela bući. O bućarno řaj te del peske otkaz bizi te phenel e manuřeske so dija le bući sostar khamel kodo. Kana o bućari dela otkaz vov musaj te kerel bući vi pe otkazno roko. Otkazno roko s phenela e gazdaske kaj khamel te del otkaz thaj pohari agorela peskeri bući, thaj pe kodi vrama o gazda rodela peske neve bućare. O otkazno roko si definirimo e kontraktosar vař bući thaj Kanunesar vař bući.

Kadalesar avilem dži pe kadale phare lekcijakoro agor, thaj kodo si kontraktesko ćhinavibe thaj deibe otkazi. O deipe otkaz řaj te ovel bilaćhi situacija thaj naj laćhes sakonese kana musaj ted al otkazi. Numa, importantno si tumen sar bućari, dźanen vi vař kodo řajipe savo si tumenge garantirimo e Kanunesar vař bući.

Dikas amen pe vaver lekcija kote so ka vorbisaras vař kadala so naj olen 18 berř thaj terneder, save so khamen te keren bući. Ma hasaren kodi lekcija!

Dikhasa amen!

2.5. Deibe bući kadalenge so naj olen 18 berř

řukar dive savorenge.

Miřto avilen ki nevi lekcija – deibe bući kadalenge so naj olen 18 berř.

Pe agorune nekobor lekcije phendem vař kodo sar kerela pes bućaki relacija thaj sar ćhinavela pes kodi bućarni relacija. Kon khamel harneste te phenel amenge so trubuj te kerel pest e fundirinel pes thaj te ćhinavel pes bućarni relacija?

Si tumen ćaćipe. Te phenas vi jekhvar savi si kodi bućarni relacija. I bućarni relacija si rezultato kotar amare zora so dijem ko aktivno rodipe bući. O khuvibe ani bući sigurinela pes e kontraktosar vař i bući adalencar so dena amenge i bući. O bućako kontrakto si legalno dokumento savesar konfirmirinela pes kaj o bućari thaj kodo so dela oleske bući isi olen obligacije ki akija bućarni relacija. E bućarneski obligacija sit e avel sako dives ki bući vař 8 ćasura butikeribe te si ole kontrakto vař sasti bućarni vrama, vaj pe 4 ćasura te si ole kontrakto vař dopař bućarni vrama. E manuřes so dela i buti isi obligacija e bućarneske te del pokimos/plata/ odoborom koborom terdźol ano bućako kontrakto. O kontrakti

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

bućake kerela pes anglder te astarel pes bućasar thaj an leste sis a e detalura pe kodi bućarni relacija. O bućari šaj kerel kontrakto pe sasti vrma, ja palem, kontrakto pe dopaš bućarni vrma. O kontrakto jekhe vramake si definirime astaribasar thaj bućakere agoripasar. Javere rigatar, o kontrakti pe bivakerdini vrma definirinela numa e bućakoro starto/astaribe/ thaj na e bućako agoripe. Vi kodo so pe kodo kontrakto naj definirimo e bućako agoripe, kodo kontrakto šaj te činavel pes. Kadale kontraktoskoro činavipe ja palem agoripe si otkaz. Deipe otkaz šaj te keren vi o bućari vi o manuš kote so o bućari kerel bući, te naj čale kotar e kerdini bući. Javere alavencar, si kontraktura save si lačheder javere kontraktodar thaj kodo so tumen kerden kontrakto varesave kompanijasar, kodo na phenela kaj tumen kadale kompanijasar sijen phanle vaš sasti vrma.

-Kana nakhlem kodo si siklilem dži akana, šaj te astaras adadživesutne lekcijasar thaj kodo si i bućarni relacija manušengo saven so naj 18 berša. Gindinena kaj trubuj te del pes šajipe akale ternenge te keren bući, vaj na?

{ukar gindinena – trubuj e terneder te khuven ani bući vaj na, si phućibe savo so phućela pes beršencar ano thema? But anglder sasa but normalno e čhave te keren bući. Šaj te den man egzemplo so e čhavore džanenas te keren bući?

Si tumen čačipe, e čhave anglder but vrma kerenas bući, gasavi save so kerenas vi e phureder. Te sasa e phureder manuše umal/aindž/polje/ kote so kerenas bući, kodo phenelas kaj vi e čhavore khetane e phurederencar kerena bući thaj randenas khetane e javerencas. Te sasa e dade varesavo zanato, vi e čhave cikne phundrencar sikljonas sine kodo zanato. So gindinena vaš kodo? Sijen vaš kodo e čhavore te keren bući khetane e phurederencar kotar cinone berša?

-Kodo si pharo phućibe. Čačas, naj khančik bilačo pe kodo e čhavore te ažutin/pomožin/ e daden thaj dajen ko varesave lokheder buća khere vaj ani avlin, numa e internacionalno kanunura phenena kaj e čhaven khonik našti te čhivel zorasa te keren bući. So gindin sostar avilas pes dži pe kodo pharuvipe, anglder sasa mišto e čhave te keren phareder bući thaj akana kodo našti te kerel pes? So gindin, sostar adadžives kodo naj dendo te kerel pes?

-Kodo avela kodolestar so o gindipa sar amen dikahs pe čhavore pharuvdas pes. So phenel kodo? Kodo pehenel kaj e čahve varekana dikhenasa pes sar cikne bare manuša. E čhave naj sas čhavore, von sasa ciknore manuša. Phenelas pes kaj e čhavore gindinena sar e bare manuša thaj kodoleske šaj te keren gasavi bući so keren vi e phureder manuša. Avdives/adadžives/ kodo gindipe si pharuvdino thaj e čhave na tretirinena pes dureder sar e bare manuša. E čhave naj numa bare manuša ande vilo vaj, cikne manuša. Von si čhavore thaj olengo čhavoripe si vrma kana trubuj te respektirina olen thaj te dikhas olen sar so si. Vaš kodo pharuvipe ano gindipe avilo pes dži pe kodo te stopuil pest e čhiven pes e čhavora te keren bući. Akana musaj te defirnirinas e fundavne alaven, te šaj mišteder te ahaljovas kodo temato. So tumen gindin, dži pe save berša e čhave si čhave?

-But šukar, e čhave dikhena pes čhave sa džikote na pherena 18 berš. Numa so ovela e ternecar save nisi 17 berš. Si von gasave so gindinela pes kaj von šaj te oven bare manuša thaj te anen varesave decije korkore peskere dživipaske? Nisar našti. Kodo naj varesavi gomba/dugme/ so ka kerel olen manuša vaj čhavore. Javere lafencar/vorbencar/alavencar/, so sijem phureder, odoborom [aj te anas varesave decizije thaj te las sama vaš kodo so si majlače amenge. Sostar o bajrovipe avela vramasar, činavdas pes o čhavorengo bućikeribe thaj e čhave našti te keren bući pe savi vi te ovel phuv/them/

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

kotar e Evropaki Unija. Andes a e thema kotar e Europaki Unija kodo si baro bibahtalipe thaj si kanunengoro phageripe, thaj kadala so keren kodo šaj te oven phandadine. Pe jekh vrama, e čhavore phureder kotar 15 berš korkore šaj te len decizija ka keren bući vaj na. Korkore te len decizija phenel kodo so von korkore, bizi presija javerendar, šaj te len decizija. E čhave 15 beršendar šaj te keren bući numa, olengi bućarni relacija naj gasavi sar so si e bućarnengi. Kana gasavo terno manuš khamel te kerel bući, vov/voj musaj te rodel kotar pengo dad thaj dej permisija/dozvola te kerel kodo. Pe jekh vrama e ternen saven soj panda 18 berša našti te keren sako jekh bući. Šaj kerena numa buća save so naj te oven bilačhe vaš lengo sastipe, edukacija vaj zurarkeribe. Kate phendema but buća, so tumen gindinena, so šaj e terneder manuša te keren bući?

-Bravo, sijen pe lačno drom. E buća save so terneder kotar e 18 berš si, sar egzemplo/missal/primero/: lejbe than ande filmongo keripe thaj keribe varesavo arti. E čhave 15 beršendar šaj te keren bući.

KAdalesar I lekcija vaš avives si agordini. Pal kodo ka ovel vi jekh repeticija thaj vi jekhvar dikhen o video thaj den tumen godži vaš varesave alava, konceptija save si relevantno vaš e hakaja pe bući, vi pe lokalno vi pe EU nivelu.

Dikhas amen vaver drom. Sa majlačhe.

MODUL 3

3.1. .Socijalno protekcija, marketo thaj bibučarnengere hakaja

Sa majlače savorengel! Ko naklhe časora mothovdam pala e bazično terminora pangle e bučaja thaj e bučarne hakajencar pe nivelo ki Srbija thaj k Evropakeri unija. Hajde te keras palem vakeribe pe naklo materijali angleder so ka džas dureder.

.- Vorbisardam pala:

- Evropakeri unija
- bučako kontrakto
- bučakere zakonora
- definicija so si bučarno thaj bučakere hakaja
- bučarni vrama
- plata, pokimos
- bučakero činavibe, ja palem bučakero stopuibe
- thaj pe agor, tikne berčengere ternengero bučaripe

-Nakhljam trujal e sa terminija kola si amenge važno baši e bučakero angažiribe sar te keras i bučarni relacija, thaj i komunikacija ko bučarno than. Dureder, adžikerena amen fundavne terminija pangle e socijalno hakajencar ko nivelo ki Srbija thaj ki Evropakeri unija. O pendžaribe akale terminoncar ka del amenge šaipen te dodžanas kola si amare socijalno hakaja. Socijalno hakaja si okola hakaja so resljaras olen sar sa e javera themutne ko amare thema. Sakone theme isi vazdimo sistemo pala e socijalno pomoš thaj nega, ja palem ka vakera sakova them dela resarina pe socijalno servisora. Numa phučela pes jekh phučiba koborom adala socijalno servisora šaj te oven resljarde. Te šaj te resljaras varesave socijalno servisora, majangle trubuj te džanas varesave socijalno servisora, majangle trubuj te džanas pe kola socijalno servisora isi amen hakaj.

E Socijalne servisora pe kola so isi amen hakaj te resljaras olen si akala:

- garantirime minimalno naknada
- naknada pala e khereskere pokimata
- naknada baši o personalno trubuiatar
- Jekhe dromeske dendi naknada
- naknada baši phrahuvibe
- naknada baš e redovno studiribe
- naknada kolencar pokinela pes o studensko kher

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- personalno invaliditeto
- naknada baši thaj nega.

Socijalno servisoro kola so šaj te resljaras ki vrama kana sijam bibučarne:

- socijalno pomoš ko love
- Jekhe dromeske dende love

E lovengi socijalno pomoš

E lovengi socijalno pomoš si pokimos kova o them dela pe e manušenge so lena socijalno servisoro thaj protekcija, a o sistemo kotar i socijalno protekcija si themesko sistemo koleja o them protektuil e čhororen membron ki societa. Avere vorbencar sakone theme isi vazdimo sistemo pala i socijalno protekcija trujal savo so dela/nudinela/socijalno servisoro dženege ki olakeri societa kaske čhače kodo trubuj.

E lovengi socijalno pomoš dela pes e manušenge kolen so naj o trebno limito love baši o dživdipe, ja palem olengere pokimata si but cikne te šaj te len peske o osnovno buča thaj te ostvarinen o osnovne trubumatar dživdipaske. So si kodo so phenel pes? Kodo phenel te jekhe familija naj love tbaši e osnovno kondicija ko olakero dživdipe sar so si– pokinibe kher, pokinibe pala o habe thaj javer dživdipaskere trošakija (pokimata pala uravibe, školarina ja pale transporto) von šaj te aven beneficarija/ korisnikija/ pe socijalno pomoš. Hakaj te resljaren pes socijalno love si vi e manuše so si individua, ja palem familija savi so na resarela pire keribaja buti odoborom love kozom so trubuj thaj odola love si tikneder kotar e socijalno love sar so si phendino ko Zakono pala i socijalno protekcija.

Hakaj pala jekhedromeske dendi pomoš šaj te ovel resljardi kotar individua ja palem familija savi so jekhvaratar ko momenti araklja pes ki džungali gasavi situacija te našti korkori teikljoval olatar, kodo si gasavo socijalno serviso kote so e beneficiarija/korisnikija/šaj te resljaren ko akala situacije:

te ikalel pes personalno dokumentacija te šaj te resljarel pes varesavo socijalno hakaj kotar i socijalno protekcija;

te oven čarjljarde e osnovno/fundavne dživdipaskere trubumatar (te kinel pes habe, kašta, higijensko paketi);

te kinen pes draba/lekija/, medicinsko pomagalo thaj medencisko pomoš (te naj aver funda kotar e trubumata);

kinibe lila thaj školakere trubumatar e čhavage kola so sakova dive džana ki škola;

ternengoro ikljovibe kotar o sistemo baši i socijalno protekcija;

ikljovibe e viktemengo kotar e kerdo kherutno nasulipe avrijal kotar e sigurno khera;

avera hitno situacije, kana si gasave situacije kotar save so našti te ikljovel pes korkori.

-Kodo so trubuj te phenel pes ko akava ari/lekcija/si kaj e socijalno servisoro naj solucija pala e problemora. E Socijalno servisoro si numa te den pomoš thaj te den vast individuenge kola so arakhle pes ki phari dživdipaskeri situacija. Pe lende isi tumen hakaj kana jekhvaratar araken tumen ko bilačo dživdipasko periodo, kana našti te učaren tumare osnovno dživdipaskere pokimata. Akala servisoro naj sar zamena baši i buči. Avere vorbencar kodo si numa harne vramake solucije kola si numa pe

limitirimo periodo. Resljarindoj e socialno servisija, e korisnikon isi šaipe te pharuven peske momentalno dživdipaske kondicije arakindoj peske buči thaj love kola so ka den len šaipe te učaren peske osnovno dživdipaskere pokimata!

-Kodo si sa baši akava ari. Ma bistren palem te phenen akala terminija kotar e nakle duj modelora thaj sa ko jekh te sikljojen olen. Ko agor kotar sako jekh lekcija isi tumen phučibasko lil koborom sijen čajle e temencar, thaj peren vi kodo phučibasko lil!

O avutno ari ka keras buči pe kodo kola si e osnovno hakaja ko sistemo pe penzijakero siguripe thaj soske trubuj amenge kodo! Ma bistren amen!

Sa majšukar!

3.2. Sistemo kotar o penzijakero siguripe

Šukar dive palem!-

Ko aklo ari/časi/kerdam buči pe fundavne terminija pangle e socialno servisoncar thaj hakajencar ki vrama kotar o bibučaripe. Varesave kotar akala terminija si:

- Socialno servisija
- Sistemi baši i socialno protekcija
- Socialna pomoš ko love
- Jekhevramaki naknada.

-Khon ka mothovel amenge baši akala terminija pire vorbencar?

-Bravo! Socialno servisija si servisija kola so dena pes ko sistemo kotar e socialno protekcija. Kodola si servisoro pe kola e themutnen ki jekh phuv isi olen hakaj te resljaren olen. O Sistemo pe socialno protekcija si sistemo ko kova o them dela javera tipija kotar e socialno servisija ple themutnenge kana isi olen trbuimatar katar kodo. Akala servisoro šaj te oven:

- garantirimi minimalno naknada
- naknada baši pokinibe kher
- naknada baši e personalno trbuimatar
- Jekhevramaki jekhvar dendi naknada
- naknada te phrahonel pes o mulo
- naknada baši redovno studiribe
- učaribe pe pokinibe baši o studentsko kher
- personalno invalidno

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- dodatko baši o čhavengo arakhiba.

O sistemo kotar i socijalno protekcija resljarela e servisora kotar o socijalno protekcijako umal, bušaripe thaj personalno bajrovipa, organizirimo dendo kher, arakhibe čhaven, lungo vramako arakhibe thaj griž.servisora kotar i personalno asistencija Dena pes e manušenge kola si ki zor. Manuša ki zor si manuša kola so trujal javera bilačipa thaj javera dživdipaskere situacije ko jekh momento našti te učaren peske osnovno košti.Olenge organizirinena pes thaj javera socijalno sektorijate šaj jekhe vramake te len griša pe gasave manuša telal i zor. Akala socijalno servisijadela šaipe e manušenge telal i zorte ikljoven kotar i bilači situacija thaj te keren peske lačeder kondicije peske thaj pire familijake.

-Super džana angle! Džas dureder!

-Uzal o sistemo pala i socijalno protekcija džala vi o sistemo pala o sastipasko siguripe. Avdive ka dikhas so si o penzisko siguripe, a pe aver ari ka vorbisaras pala kodo so si o sastipasko siguripe thaj save sa servisora isi amen ko sastipasko sistemo.

Penzijako sistemo si sistemo kova so dela amen šaipe te len penzija e bučarne kolen so isi butikeribaskere nakhle berša/stažo/. Akate čhutam nekoborom neve konceptora, thaj ka crdas kotar o avgo.

-Sako jekh them khedela taxse/danako/ poreze/. E takse si love kola so pokinena e themutne upral e javera funde. Khedela pes razno donacijencar. Avere vorbencar, sakova drom kana kinena produkto ja palem pokinena serviso, jekh kotoro kotar adala love džala ko them. Kodola love akarena pes PDV ja pale takse/danak/. Kidijal o them finansirinel peskere bilovengere servisora, sar so si varesave socijalne servisora, penyisko servisora thaj o sastipasko siguripe. Kidijal sako jekh themutno investirinela thaj osigurinela pes kaj šaj ka lel peski protekcija thaj siguripe kotar pesko them te araklja pes ki zor.

-Jekh kotar akala servisora si vi e serviso pala penzijakero siguripe. Sar so phendam, o penzisko siguripe si siguripe koleja so o them dela garancije kaj ka pokinel/isplatinel i penzija e manušenge kola so nbuteder pe bučo, ka palem kana ka peren peske bučake berša.

-Sakova jekh manuš kova so ka kerel legalno buči si manuš so kedela peske bučakere kerde berša/staži/. Bučakero džaniba eksperiena si periodo so jekh manuš nakavda ki buči. O bučarne berša/staži/ evidentirinela pes thaj registririnela pes te šaj te kerel pes kalkulacija so de love ka den pe leske sar penzija. E akana, so si i penzija? Phendam kodo 2-3 droma numa vi dureder naj amenge klaro/jasno/ so si kodo. Penzija si love kola so dela amenge o them kana phujrovas thaj na[ti] buteder te keras buči. E muršenge e berša trubuj te oven 65 berš thaj te ovel olen majhari 15 berš stažo osiguribe ja palem te ovel olen 45 berš siguripasko stažo, bizi diferencija so de berša isi olen, e džuvlunge berša te šaj te len penzija trubuj te ovel 63 berš thaj štar masek thaj majhari 15berš stažesko siguripeja pale te ovel olen 45 berš staži/butikeribaskere berša/ bizi diferencija /razlika/ so d berš perde. Penzija si, te phenas sar plata so o them dela amenge sar kompenzacija pala i kerdi buči khana phujrovas.Akana ačovela amenge sar šaj te registrinamen ko sistemi baši o penzijako siguripe?

Šaj te registrinamen ko penzijakero sistemi ko duj načinija

:• trujal o gazda ja pale firma

- thaj amen korkori.

Kodoleja so lijam te keras buči, thaj dijam somnatura pe amaro kontrakto amen las obligacija amen amare bučake las plata. Kotar i aver rig o gazda lela upral peste i obligacija te del amenge redovno plata sar vi te pokinel e takse vaš o penzijakero siguripe. O šefo si adava so lel sama pe peste te istarel evidencija sar registrinel peskere bučaren ko sistemo baši i penzija ko platako fremo. Numa so si kodo taksa/ doprinos/ vaš o penzisko siguripe?

-Te šaj te mothovas o lafi takse /doprinos/, majangle te das amen godi pe koncepto pokimos thaj i diferencija/razlika maškar o bruto thaj o neto pokimata. Khon šaj te mothovel i diferencija maškar o bruto thaj o neto pokimata?

-Kidijak! Plata si pokimata kotar e love kova so džala ko amaro bankako konto, jekvar ko masek,sar love baši amari kerdi buči so amen kerdam ko gazda. I plata si ko kontrakto thaj ko kontrakto si skrinisardo obruto pokimata, kova so naj jekh thaj jekh /isto/e neto pokimosa. Neto plate si e love so gele ko amaro konto, amare love thaj lencar keras so mangas. Kotar i aver rig, o brutopokimos si o total love kola so o gazda dela baši amendevas i amari plata. Sar so den tumen godi, phendam kaj e gazde dena buteder love kotar okola love so avena amenge ko bankako kontososke musaj te pokinen buteder vaš e vareso so phenel pes doprinos/takse/. O Takse šaj te oven vaš e sastipasko thaj e penzijako siguripe. O takse pala e sastipaske siguripa ka mothovas ko javer ari/ časi/, thaj ka ovel amen šaipe te agorisaras o mothovibe pala o takse pe penzijakero siguripa.E takse pala e penzisko siguripa si kotor kotar amari plata (bruto plata) savi so učarela amaro penzijako siguripe. Sar so phendam. Penzijako siguripe si sistemokova so dela amenge šaipe amare bute beršengere keripaja buči te resljaras i penzija. Penzija si i plata so amen las la kana sijam phure thaj buteder našti te keras buči, numa trubuj amenge plata te šaj te dživdinas. O sistemi kotar o penzijakero siguripa dela šaipe e phure manušenge te „resljaren/priminen/” plata ko jekh periodo kotar olengero dživdipe kana našti te keren buči. Kidijal trujal o sistemo pala e penzijakero siguripe, o tham lela sama pe ple phure themutne.

-Ačovela amenge numa vi da jekh phučibe ko agor, akodo si so e themutnencar kola so sasto dživdipe sine bi bučake? Isi li olen hakaj pe penzija sar von nakaven o phuripa?

O dževapi ko akava phučibe si na. Hakaj pe beršengeri penzija naj akale manušen soske na kerde legalno buči, ja palem na sine olen bučakero kontrakto thaj našti sine olenge te pokinel pes redovno e takse vaš o penzisko siguripa. Avere vorbencar, akala manuša trubuj te len sama upri peste baši olengero avutnipe thaj korkori pe peste, bizi e themeskeri pomoš te nakaven o dživdipe.Šaj te avas dži ki konkluzija kaj si but vašno te ovel amen legalno buči te šaj te keras sigurno amaro phuripa te avel amen penzija ko phurane thaj kovle divesa. Na numa i penzija amaro bučarno kontrakto thaj i legalno buči učarela thaj vi amaro sastipasko siguripe, numa pali adava ka keras lafi ko javer kotor.

Sar sine tumenge akaja lekcija? Si li tumenge o penzijako sistemo hari jasnothaj soske si važno? Ulaven amencar tumaro gindipeki anketa baši korkorutni evaluacija koborom sijen čajle!

Dikhas amen ko aver ari!

3.3. Sastipaskoro siguripe

Šukar dive!

Dži akana nakavdam e themengere sistemija sar so si o sistemo pala i socijalno protekcijathaj majanglunes, o sistemo pala e penyisko siguripe. Khon šaj pire vorbencar te phenel mange vareso pala o sistemo pe penzisko siguriteto, soske trubuj amenge thaj so si o benifito olestar?

Mišto, mišto nakavden kodo!

-Thaj o, sistemo pe penzijsko siguripe si sistemo kova so dela šaipe e phure manučenge sar te phenas (kotar o 65 berš thaj buteder) te den penzije ko jekh periodo kotar o dživdipe kana e manuša našti buteder te keren buči. Penzija si termino so phenel kaj kodo si love so avena kophuripe pe tumaro bankako konto kana buteder našti te keren buči.

-Panglo si e bu;aja kidijal so sako jekh sasto vesto manuš (manuš so si sasto thaj odoborom kozom so trubuj beršengero ja pale terno te šaj te kerel buči) adžikerela te arakhel buči. Te ovel tut buči phenel kaj trebela te ovel tut bučako kontrakto uyal so odoleja pokinel pes tuke o penzijako thaj o sastipasko siguripe. E penzijakoro doprinos si love (bruto pokimata) kova so crdela pes ki rig kotar i plata thaj pokinela pes del pes ko sistemo vaš e penzijakero siguripe. Akava kerela pes te ovel pes sigurno e phure manušenge, kola so našti te keren buči, pokinel pes penzija te šaj te učaren peske osnovno dživdipaske trubumata. E manuša kola so na kerde buči e kontraktosar, ja palem na pokinde peske varesave pokimata ko sistemi vaš e penzisko siguripe, našti te resljaren pesko hakaj te len penzija ko phurane berša. O sistemo kotar o penzijsko osiguripa mangela te kerel peske suma lovendar, kodoleja so e phure thaj e kovle sastipaja phure manuša na trubuj te keren buči.

-Akana ko agor te džas ki avivesutni lekcija, thaj kodo si sastipaskoro siguripa thaj takse/doprinosija/ vaš e sastipaskero siguripe. Sar so phendam butivar, i diferencija maškar o neto vi o bruto pokimata si kodo so o neto love džana ko tumaro bankako konto, a o bruto pokimata kola so pokinela o gazda pokinela pes o penzijsko thaj o sastipasko siguripe. Akano doperdam o penzijakero siguripe, thaj ačovela te dikhas soske si važno o gazda te pokinel sa e takse vaš e sastipasko siguripe. Soske gindisaren kaj si mišto o gazda te pokinel sa kodo?

-Čhačhes, važno si te pokinel pes o doprinos vaš o sastipasko siguripe te na devla ovel tumenge ovela tumare sastipaja. Sar so savore džanena, si but važno te las sama pe amaro sastipe, numa vi te las sama pe amende šaj te ovas nasvale, te ovel amenge vareso bilače ja pale trubul te las dajani/odmor/. Ko odola kejsora/ slučajevija/ trubuj te kontaktirina amare doktore te phenel so si amenge thaj te del amenge drab/leko/ te trubuj. Te šaj bilovengo te džan ko doktoro trubuj te pokinen o sastipasko siguripe. Thaj akate irinaja men palpale soske isi razlika/diferencija/makar i bruto vi neto plata. Ki bruto pokimos e bučareske pokinela pes e sastipasko thaj o penzijako siguripe. E doprinesija pala e pokimata pe sastipaskoro siguripe haljovela kaj si pokindo kozom so trubuj sakova maseko kotar tumari plata. Te oves osigurimo si kodo kana ko doktoro šaj te džas bilovengo thaj i nega so dela o sastipasko sistemo si bilovengo.. Kodoleske sakova maseko ulavela pes kotar i bruto plata, olestar jekh cikno kotor dela pes sa doprinos pe sastipaskero siguripa.

Thaj o sistemo vaš e sastipaskero siguripe si vaš e nasvale manuša thaj e pacientija, Dakle, sistem zdravstvenog osiguranja služi za zdravstveno osiguranje bolesnika i pacijenata. Nasvalo manuš thaj pacijento naj sinonimija. Nasvalo manuš si odova so si nasvalo, ja palem vakerdo odova kaskoro sastipe si telal o riziko. Kotar i javer rig, pacijento si manuš kova so resljarela /koristinela/e sastipaskere

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

sistemoske servisija. O pacijento na trubuj te ovel nasvalo te šaj te koristinel e servisoro kotar e sastipaskero sistemo. Numa, te šaj te resljaren e sastipaskere servisoro, majangle trubuj te ovel tumen sastipasko siguripe. Sar bušarnokova so kerela buči e kontraktoja, tumaro gazda sakova masek ulavela kotar tumari plata kotar katar i bruto plata te pokinel o sastimasko siguriteto. Kodoleske thaj oleske phenel pes doprinos – soske o doprinos si ko tumaro sastimasko siguriteto. Sa e bučarne so kerena buči e bučarne kontraktoja si vi sastipaske osiguirime thaj si slobodno te resljaren sa e sastipaske servisoro.

Akaleja ka agorisaras avdivesutno ari pala o sastipasko siguripa. Ma bistren te peren o phučhibasko lil pala kodo koborom sijen čale thaj dikas amen aver drom thaj palem ka vakera so sikljiljam thaj so džanas:

- Sistemo pala e socijalno protekcija
- Sistemo pala e penzijako siguriteto
- Sistemo pala e sastipasko siguriteto.

Sa majlače!

MODUL 4

4.1. Fundavno alavari

Sa majlače savorenge,

- Reslem dži pe amaro agoruno modulo – vaš e alava so trubuj tumenge tumare biografijenge thaj e vaš e lila bučaripaske! Thaj, sostar dži akak siklilem, hajde te dža pe adadživesutni lekcija kotar o Fundavno alavari.

– Kon šaj te phenel amenge so si kodo alavari?

Alavari si sa e alava/vorbi/ soisi amen thaj phenas olen ko amaro sakodživesipe. Javere vorbencar, kodo si amari zor te las adala alava sako džives te phenas amare gindura, so amen hačaras, amare dikhipa sar vi te haljovas thaj te komunicirinas e manušencar trujal amende. Kodo phenel kaj amaro alavari si kodo sar amen vorbisaras thaj save alava las ande amari komunikacija. Džaindoj pal kodo, fundavno alavari si e alava saven amen butivar phenasa, amare fraze, vorbi, alavjora butivar vaj, sako džives.

–Ikerena ani godži e avgune modules kana vorbisarasas vaš i komunikacija thaj komunikacijakere džanlipa? Kon šaj phenela amenge so si komunikacija thaj komunikacijakere džanlipa?

-Si tumen čačipe! Komunikacija si proceso kana ulavena pes alava vaj informacije maškar duj vaj, buteder manuša, thaj komunikacijakere džanlipa si amaro džanlipe te ikeras thaj te keras komunikacija ja palem, te das vorba/duma e manušencar kolencar sijem ano kontakti. Isi amen vi jekh phučibe tumenge, sostar phenas kaj i komunikacija si proceso kana ulavena pes alava vaj informacije? So amen ulavas e komunikijasar ja palem e vorbsarimasar?

-Si tumen čačipe, amen alavencar pharuvasa informacije! Vorbisarimasar, vakeribasar, phenibasar ja palem komunikijasar javere personasar amen phenas olenge amare gindura, dikhipena, hačaripena ki komunikacijaki forma save so i javer persona haljovel thaj ikerel an pesky godži. So lačheder amen das duma/vorbisaras, i javer persona šaj lačheder te hačarel/ahaljol amen. Kodolesar amen praktcirinasa amare komunikacijakere džanlipa thaj sigurina, lačheder haljovipe e manušencar savencar das duma/vorbisaras.

-Ikerena an tumari godži sostar pe kodi lekcija phendemas vaš e komunikacijakere džanlipa thaj sostar trubuj amen?

-Kadala džanlipena trubuj amenge te šaj lačheder thaj lokheder te rodas amenge buči! Hajde akak vi jekhvar te phenas sar rodela pes buči! Angleder te astaras te rodas buči, musaj te phučas amen varesave klejutne phučimata sar so si:

a. So khamav te kerav buči?

(Kote šaj te arakhav buča save so mangav te kerav?, Sar ka rodav buči so khamav te kerav?)

b. So mangav te lava kale bučatar?

(So mangav te sikljovav vaš kodi buči? Save džanlipena šaj te lava kale bučatar? Save kabilipa šaj te lav kadale bučatar?)

c. So šaj me te dav vaš kodi buči?

(Save džanlipa thaj kabilipa so isi man akana, šaj te ažutin mange te ovav lačheder bučari? So šaj kerav te ovav lačheder an muri buči?)

–Pali kodo, trubuj te arakhas nekobor droma sar te rodas gasavi buči. Ande gazeti ikljovena anonse/oglasija/ kote so e manuša so dena buči, rodona bučarnen saven so isi varesave kvalifacije so trubuj oleske vaš kodi buči.

E anonse vaš e buči ikljona ko duj forme:

- ande fizikani forma
- thaj ande elektronikani forma.

An fizikani forma vi dureder čhivena pes anonse ko table save so šaj te arakhen pes pe nekobor pozicije ande foro. Butivar pe gasave anonse terdžol vi e firmako telefono thaj email kote so šaj tumen te phučen vaš buteder informacije phangle kadale bučasari. Numa, LEN SAMA, gasave anonse naj sigurno sostar sako šaj te čhivel peski anonsa, kodoleske arakhen tumen katar gasave anonse/oglasija/! Javere rigatar, isi amen anonse ki elektronikani forma save so šaj te arakhen pes ko sajtiya ko internet. Majbaro than kote so šaj arakhena anonse vaš buči si o sajti kotar o Ofiso vaš bučaripe. Kote šaj te arakhen buteder sar 1.000 anonse vaš buči kotar buteder umala/sfere/areje – kotar servisija thaj restorantura dži ko komercijalno vaj agrarno buča. Pali kodo sajto kotar o Ofiso vaš bučaripe, isi vi javera sajtura save so ikalena gasave anonse vaš buči. Šaj te phenen mange nekobor gasave sajtura?

–Bravo, si tumen čačipe! Thaj te na džanen nijekh gasavo sajti, ka ovel šukar ko internet te roden – anonse vaš buči; thaj ka dikhen kobor sajtiya vaš buči šaj te arakhen!

–Akak kana dijem amen godži sar šaj te rodas buči thaj so trubuj amenge te rodas buči, šukar avela te das amen godži pe avgune trin lekcije so kerdemas tumencar kana avgo drom arakhlem amen. Kerdem upral nekoboro fundavne alava paše phangle e bučakere marketosar. Ko kon ikerla pe godži kadala trin lekcije thaj kon šaj te del eksplanacija trujal vakerdini piktura?

–Va, kodo naj sas lokheste te kerel pes numa tumen kerden kodo! But šukar!

–Thaj, bučarnipe si kodo kabilipe te len i buči. Javere alavencar, o bučarnipe preperela pe kodo sode sijen tumen ikaldini avrijal, vaj si andre ano bučako market/pazari. Andre vaj avrijal kotar e bučako market athinela kodolestar sode hakaja thaj lačhipa-beneficije isi e manušes an peski komuniteta. Javere vorbencar, savo sasoiitnipasko status isi e manušes. Te si e manuše sosietnipasko/themutno/status, tegani ka lel buteder hakaja thaj beneficije, ka ovel socijalno thaj ekonomikane andre an leski komuniteta, so phenel kaj ka ovel ole buteder šajipa vaš lačheder buči. Mamuj, kana e manušes isi harneder sasoiitnipasko status, našti lel but hakaja thaj beneficije, buteder si ikaldino thaj crdimu pe rig kotar peski komuniteta thaj kodolesar oleske si phareder te arakhel buči.

Kadalesar agorasa adadživesutne lekcija kotar fundavno alavari, thaj dijem amen godži vi vaš e fundavne terminura kotar komunikacija, verbalno thaj biverbalno thaj sar akala kabilipa šaj te ažutin amen kana kerasa intervju bučake! Ma ačhon biamengo! –Sa majlače sarinenge!

4.2. Prezentiribe korkori pes thaj e javeren

Lačo dive savorenge,

-Adadžives ka las jekh but importantno/mahat, važno/lekcija thaj kodo si sar prezentirinena korkori pes thaj e javeren! Kodi lekcija si but importantno sostar si jekh kotar e klejutne kvalitetija so trubuj te ovel amen te šaj lačheder te ovas ande komunikacija. An kodo modulo buteder ka fokusirina amen upral praktikane egzemplura kote thaj sar šaj te las e komunikacijakere kabilipa ko rodipe thaj arakhibe buči!

-Thaj džasa!

–Te astaras thaj te das amen godži pe varesave klejutne alava kotar e nakhli lekcija! Kon šaj phenela amenge so si komunikacija thaj komunikacijakere kabilipa?

Si tumen čači, komunikacija si jekh čhani haljovibastar thaj informacijengo ulavipe/pharuvipe. Kana phenas haljoviba, gindinasa pe kabilipa te haljova so e javera phenena vaj khamel te phenel amenge. I komunikacija šaj te ovel verbalno thaj biverbalno. Verbalno komunikacija si alavencar/vorbencar thaj biverbalno komunikacija si bizi alava/vorbi. Leindoj kate e gestikulacijen thaj so dikjovel pe amaro muj. E gestikulacije si sar amen sikavasa vastencar vaj amare telosar/badaneja/ so keras ande komunikacija. Von si dopheripe pe verbalno komunikacija, sar so si:

-Lačo dive Ivane? Sar si lačo dive avrijal, so phenes?

ja palem:

-Lačo dive Ivane? Sar si lačo dive avrijal, so phenes?

An avguni sentenca naj sas gestikulacija, sikavibe mujesar, ja palem javereder tonaliteto, džikote an dujto sentence sasa. Dureder, kodoleske i avgune sentence šundal pes amenge binaturikanes. Vi kodo so, an sentence naj vareso bilačhes, sar vakerdem kodi informacija sasa binaturkinao. Kodo si kotar i verbalno thaj biverbalno komunikacija. Na lasa bari sama pe kodo numa, amen butivar kerasa hari verbalno, hari neverbalno komunikacija. Pe jekh vrama phenel kaj cera keras verbalno, cera biverbalno komunikacija. Thaj varekana pe jekh vrama kerasas vi verbalno vi biverbalno komunikacija. Javere rigatar, kobor lačhes šaj te hajovas so phenen e javera, athinela kotar amaro vokabularo. Kon ikerel pe godžate sr definiridem o vokabulari/alavari?

–Vokabularo si sar amen prezentirnasas/phenas vareso. Amen las e alaven te phenas amare gindura dikhipena thaj hošipa. Vokabularo si barvalipe alavendar an amaro prezentiribe. Kobor bareder si o vokabular, doborom e manuša šaj te keren prezentacija dži pe detalura thaj egzaktno. Fundavno vokabularo si e alava, e fraze thaj sentence saven so amen lasa ande komunikacija. Kodo si fundavno vokabularo sostar či trubuj but te gindin tumen vaš kadala alava, numa si čhani sar tumen gindinena, šaj te phenen kadala alava vaj sentence paralelno. Ake sar kodo dičol pes kana prezentirinas korkore amen. Ka phenas duj egzemplura/misala sar šaj te prezentuinass korkore amen. Jekh egzemplo ka ovel cikne fundavne vokabularesar, thaj dujto ka ovel bare fundavne vokabulesar.

Egzemplo 1 Sastimasa! Me sem Duško. Kerdem buči ande Khetanipe romane amalipaste Luna. Semas prezidento kote. Akak rodav buči. Šunas amen!

Egzamlo 2 Lačo dives! Me sem Duško Kostić thaj pala vokacija sem mašinego tehničari. Si man eksperienca ande bučikeribe an civilno sasoiitnipaskere organizacije thaj lijem than pe džanlipaskere konferencije ani Kroacija thaj Europa. Majbut isi man intereso an butikeribe e čhavencar thaj ternencar, thaj ovava lačheder pe kodo trujal treningoja, seminarura thaj profesionalno khidipena. Rodava buči savi si dinamikani, energikani, phangli e ternencar thaj čhavencar. Mangava tumenge sa majlače!

So gindin, savo egzamplu si tikne vokabularosar, thaj savo si bareder vokabulesar? Sostar gindines kidijal? Den eksplanacija sostar gindisaren kodo.

-Najs savorengi vaš tumare informacije. Savoren sasa interesantno gindipa thaj šukar si kodo so phenden tumaro gindipe! I komunikacija fundirinela pes upral tumaro gindipe thaj, sode lačheder šaj te prezentuinas, doborom lačheder ka haljovel amen javer manuš. Kodoleske ma daran te ulaven tumaro gindipe javerencar. Numa, len sama ma phenen kaj tumaro gindipe si lačheder kotar e javerengoro gindipe. Savore sem jekh thaj sakone jekhe si hakaj te phenel pesko gindipe, numa trubuj vi javerenge te das šajipe te phenel pesko gindipe, vi te si mamuj amaro gindipe.

Numa, te iranasi amen palpale ki tema! O avguno egzamplu si khovleder thaj tikneder vokabularosar, limitirime alavengo numerosar savencar o manuš phenel peskere gindura thaj so vov khafmel (= vakerutno si o manuš so phenel vareso). Khovlo fundavno vokabularo phenel kaj amen či džanas but alava, thaj našti te phenasi dodinen savencar šaj te das eksplanacija pe amare gindura. Phenasi tikno numaro alava thaj butivar džanas jekh vorba te phenasi nekobor drom.

– O dujto egzamplu si prezentiribe korkori pes barvaleder vokabulesar. Barvalo vokabularo phenel kaj amen šaj te las buteder alava te keras lačheder deskripcija pe kodo sar hačaras amen, save gindura isisi amen. Kodo so amen gindisaras, šaj te phenasi javerenge pe nekobor čhanija (=kovakerutno si i persona savi lela than ande lafikeribe ja palem ande komunikacija).

Thaj akak isi amen jeh bučori tumenge. Majangle, prezentuinen tumen duje vaj trine sentencencar. Kana ka keren kodo, gindisaren vaš kodo so phenden thaj so buteder šaj temen korkori tumenge pe kodo temato. Pali kodo, dikhen te phenen tumari avguni vorba buteder alavencar. Pe kodo drom šaj te buhljaras amaro fundavno vokabularo.

But šukar! Kodo sasa phareder bučori numa tumen kerden kodo sar so valjani, bravo!!! Thaj akak, džaninoj kaj reslem džipe pe kadale lekcijako agor, mangasa vaver drom te phenen tumare harnder thaj lungeder prezentacija. Ki vaver lekcija ka vorbisara vaš diferentno sasoiitnipaskere situacije pe save arakhasa amen thaj sar šaj te keras reakcija. Šundžola pes tumenge interesantno? Kodoleske oven amencar vi pe avutni epizoda!

–Dikhasa amen!

4.3. Seljami pala i situacija

Lačo dives savorenge!

-Adadžives ka džas dureder kotar kodo kote so ačhilem nakhlo drom, thaj kodo si prezentiribe korkori pes!

O nakhlo drom dijem tumenge te prezentuin tumen nekobore simplo sentencencar, thaj gindinen thaj dikhen sar šaj adava simplo avgovorba te keras komplicirimereder thaj buteder detalnocar prezentacija leindoј buteder alava vaj vokabularo. Kon khamel te astarel thaj te ovel avguno?

But lačhes kerdino! Hakjde akana vi jekhvar te phenas nekobor importantno buča ande prezentiribe:

1. Vi dureder praktcirinen, praktcirinen thaj praktcirinena.

–Džikote praktcirinena tumaro prezentiribe, len sama vaš kodo save alava lena, sar vakerena olen thaj toni so kerena. Importantno si te oven minsale/samale vaš tumaro telo/badani thaj te hačaren tumen lačhe džikote džala o intervju.

– Sar so tegani phendemas, i preparacija si dopaš buti! Adava savo so šukar ka kerel peske preparacija, či trubuj te gindil pe kodo sar ka kerel adava.

Thaj, avguni buti so trubuj te keras si:

1. Prezentirin tut ko nekobor simplo sentence.

Pali adava,

2. Dikhen so buteder khamen te phenen korkori tumenge, sar egzemplo:

-Kotar sijan? So kerena buti vaj savo si tumaro intereso? Savi buči tumen khamena thaj soske? Save kompeticije isi tumen thaj sostar kodo si lačo baš e buči so mangena?

Sa kadala si phučipena save so ka ažutin tumen te keren komplicirimereder prezentacija kolasar ka phenen buteder tumenge, tumare interesonge, džanlipaske thaj kompeticijenge. – thaj baš o agorj

3. Praktcirinen, praktcirinen thaj praktcirinen.

2. Pačavutno toni thaj krlo/glaso.

– E manuša khamena kana vareko pačal pe peste. Zuralo thaj sigurno glasо thaj toni ka len bareder sama kotar kodo te vorbisarden loxheder. Oven sigurno pe kodo so vakerena thaj neka ovel tumen pakhiv an korkori tumende.

– Sar so vakerdem, i preparacija si ekvaš buti. Numa, šaj te praktcirinas buteder alavendar. Šaj te praktcirinas amaro toni thaj glasо/krlo te ačudovas buteder sigurno an korkori amende. Savore džanas sar ačundžona pes e manuša save so pakjan an peste – isi olen zuralo toni thaj vakerena lačheste. Kana gasve manuša vorbisaren, naturalno mangasa te ačunas olen thaj te las sama vaš so vorbisaren. Kodoleske, kana praktcirinena tumari prezentacija, len sama vi vaš tumaro toni thaj glasо. Den tumen godži vaš varekon so pačala an korkori peste thaj prezentuin sar so von kerena kodo.

3. Tati thaj lošali asavin.

– Tati asavin si vareso so šaj te kerel te hošinas amen lačheder, numa vi kodi persona savi si uzi amende. I asavin si biloveni thaj šaj te anel amenge but šukaripa.

Kana sem ko manuša save so pakjan an peste, phenen mange – sar gindinena dičol pes gasavi persona, asavinasar ko muj vaj si seriozno? I asavin sikavela varesavi doza kotar korkoro pačaibe. Kana asaja, sikavaja kaj džanasa so kerasa, ja palem na darasa te phenas kaj naj amen čačipe, thaj kodoleske asan thaj e javera ka dikhen tumen sar manuš so pačala an peste.

4. Kontakto jakhencar.

– Dikehen te ikeren kontakto jakhencar e manušencar kolencar vorbisarena. Kodo či phenel te dikhen ole ko jakha non-stop, numa sikaven kaj na darana te dikhen tumare potencijalno šefe ko jakha.

O kontakto jakhencar si but importantno gesti ki komunikacija. Šaj te phenel pes kaj buteder biverbalno komunikacije si pe nivelu kotar e jakha. O dikhibe šaj te sikavel but vaš amari komunikacija thaj džasa pe čačuno drom, ja palem na. Dikhen javer drom kana ka vorbisaren varekasa sar dikhela tumen adava manuš. Si interesirimo vaš kodi konverzacija? Kerela tumencar kontakto jakhencar? Ja palem, iranela plo dikhibe thaj dikhela trujal? Sa kadala si signalija save so šaj te phenen amenge džala i konverzacija lačhes. Ja palem na. Kodoleske, len bareder sama vaš kadala buča.

-Dikhena kaj kodo si barvali tema. Sako drom kana vorbisaras vaš kodo temato, isi amen diso buteder te phenas. Kodo si sostar e manušengoro hošipe si but komplicirime. Kodo si kadalestar so isi but sasoi nupaskere signalija/znakija. Kodo si signalija save so sikavena pes ande manušengi komunikacija, vi verbalno vi na-verbalno. Sar so nakhlo drom vakerdem, e gestikulacije si kotor katar e biverbalno komunikacija (sar so si tonu e krlesko/glasosko, kontakto jakhencar, ja palem sar ikeraja amaro badani/telo) save so dopherena e verbalno okomunikacija. Sa so kerasa vaj na kerasa sikavela varesavi informacija amenge thaj von šaj te dikhen gasave cikne signalija, lačheder šaj te ikljon ko agor buteder situacijencar.

Importantno si te džanen pes sa kadala informacije sostar šaj te ažutin amen ko:

- a) Arakhibe buči,
- b) Preparacija vaš intervju
- c) Prezentacija-sikavibe korkore pes ko intervju vaš buči
- g) Lokheder te nakhen ko tumaro bučako than.

Akana isi amen vareso vaver tumenge. Vaver drom kana ka vorbisaren varekasar, ikeren ani godži so buteder signalura. Dikhen te koncentririnen tumen ko:

- tonu krlesko thaj pharuvibe tonesko ande komunikacija

(Kana i persona kerela horeder lafi thaj lela seriozno toni, thaj kana si javereder? Vaš save teme vorbisarden?)

- Dikhibe thaj kontakto jakhencar

(Dikhela tumeni i persona ko jakha vaj iranela plo dikhibe? Si ole intereso vaš i tema vaj na?)

- Sar ikerela plo badani/telo, ple vasta

(Ki savi pozicija si tumaro telo/badani/ thaj o badani e manuŝesko savesar kerena vorba? Sijen paŝe vaj dur? Dŝikote vorbisarena mainena vastencar vaj na? Pe save situacije mainena tumare vastencar?).

– Dŝi ki javer lekcija len sama vaŝ kadala sasoiŝnipaskere signalija thaj phanden olen e situacijas ar pe savi arakhena tumen, ja palem ko teme vaŝ save vorbisarena. Kidijal ka prakticinginas vi verbalno vi biverbalno komunikacija so ka istimalkeren ande intervju buŝake

.-Adŝikerasa te aŝunas so isi tumen te ulaven amencar!

-Sa majlaŝe savorenge!!!!

4.4. Keribe lafi ko situacije pala socijalno znakora thaj biznis

Sa majlaŝe savorenge!

-Avdive ka vorbisaras/keras lafi, ka ovel amen konverzacija, ko javera situacije e javere manuŝencar thaj ko biznis. Dŝi ko akanutne situacije vorbisardam pala e komunikacijakere dŝaniba thaj koborom primeninaja olen /implementirinaja/ko sakodivesesko dŝivdipe. E komunikacijakere dŝaniba primenijaja sakova drom khana vorbisaras e javere manuŝencar.Keraja verbalno thaj neverbalno komunikacija te ŝaj averenge te phenas thaj mothovas amare gindura, gindipa thaj so osetinaja. E komunikacijakere dŝaniba prenesinena /phenena/ so amen mangasa te keras.Ki nakli lekciji vorbisardam pala kodo kaj ŝaj te koristina gestikulacija thaj mothovibaske znakora te haŝaras dŝal li o vorbisaribe pe laŝo drom ja palem ko bilaŝo.Khon kamel palem te phenel so si gestikulacija, a so si socijalno znakora?

-But laŝe, dikhen kaj sikljon! Dureder, gestikulacija si o pokretija amare vastencar ja badaneja /telo/ kana kera komunikacija thaj von doperena i verbalno komunikacija, a e socijalno znakora si gestikulacija savi so dikhela pes thaj von utiŝinena pe amaro ponaŝanje.

-Te phenas:

-Vorbisaren varekasar thaj dikhena kaj tumari vorba dŝala ŝukar. O manuŝ astarela e jakencar o kontakto tumencar, mainela pe ŝereja dŝi kote vorbisaren thaj ŝunela tumen e bare samaja sasto vreme/vakti/. Kodoleja tumen gindisaren kaj i persona /o manuŝ/ si zainteresirimo pala vorbisarabe thaj dŝana dureder te vorbisaren pala kodo temato. Isi tumen baro asavin pe tumaro muj kotar o uzbuŝenje/kinanibe/, vi dureder astarena o kontakto e jakhencar thaj bare maibaja kerena e vastencar thaj e badaneja dŝi kote vorbisaren

.-Khon bi mangela te genavel e gestikulacije thaj e socijalno znakora ko akava primer/misal/?

-But laŝe! Thaj i gestikulacija kana vorbisardam sine: kontakto e jakhencar thaj ŝereskere maibaja/klimanje/ e manuŝesar kolesar vorbisardam. Sar manuŝ kova so kerela lafi/vorbisarel/amen haŝaraja kodo sar socijalno znako kaj e manuŝeja koleja so keraja lafi si zainteresirimo baŝi vorbisaribe thaj uticinela pe amaro ponaŝibe te vorbisaras dureder thaj buteder te las than ko lafikheribe

/vorbisaribe/trujal i neverbalno komunikacija sar so si mujesko asavin, astaribe kontakto jakhencar thaj maipe/ pokrete/ e vastencar

- Sar kherutni buti ko agor kotar i lekcija, rugiv tumen/moliv tumen/te len sama pe gestikulacija thaj e socijalno znakora ko sakodiveseskere vorbisariba e javerencar. Ki funda kotar akaja misal/ primer, šaj li te ulaven amencar i gestikulacija thaj e socijalno znakora kola so koristingjen ki komunikacija e javerencar?

-Kidijal! Naj vorbisaribe bizi gestikulacija thaj socijalno znakora. Te naj amen adava o vorbisaribe ka ovel čudno thaj naprirodno. Thaj, i gestikulacija thaj e socijalno znakora si najnormalno kotor ki komunikacija e javerencar, numa o phučibe si koborom amen dikaja /primetinaja/ sa adava. Akana khana dikljam sar kodo funkcionirinel sakana ko sakodivesutnipe thaj socijalno znakongere situacije, hajde te dikas sar kodo šaj te mujil ko biznis/butikeribaskere/situacije.

-Sar te prezentirines tut kana vorbisares baši i buči – socijalno signali thaj neverbalno komunikacija.

1. Avgo impresija/utisak/

-Šaj šunden dži akana koborom si važno te mukes lači impresija/utisak/. I lači prvo/avgo/ impresija šaj te gindil ka resljares ja palem na i buči. Soske? Soske numa so ka khuva ki nekaskeri kancelarija e manuša stvorinena /utisak/impresija pala amende. I impresija vareko kerela pala amende ko avgo nekoborom sekunde, thaj kodoleske si but važno sar ka prezentirinen tumen.

2. Sar te prezentirine tut

– Pala kodo vorbisardam nekoborom drom, so numa sikavela koborom si važno te sikljobas akaja tehnika ja palem džanibe.Sar majlače te prezentirinas amen si vareso so šaj te vežbina/prakticirina/numa si važno thaj sar vorbis thaj so ka keras te las nekaskeri sama, isi nekoborom buča pe kodo: siguripe thaj pakivalipe korkori amenge,te ovas pakivale, kana phenas šukar dive te ovas asavine mujea kova so sikavela kaj naj amenge ladž, o resaribe vasteja te ovel zuralo thaj te sikavel pakiv thaj respekto e javere manušeske, komfortno thaj profesionalno bešipe kova so ka sikavel kaj si amenge mišto dži kote vorbisaras, sikaven respekto e manušeske kolesar vorbisaren, oven komfortno thaj profesionalno kana bešena adaja pozicija phenela kaj si amenge mišto/lače/, numa te džanas vi dureder te ovas profesionalno, te ovas jekh thaj jekh e biznis bontoneja.

3. Biverbalno komunikacija

Buteder droma vorbisardam pala i neverbalno komunikacija, gestikulacija thaj socijalno znakora, thaj akana khamas te šunas so tumen gindisaren pe kodo? Phenen amange sar ka prezentirinen tumen vaši i buti, kotar o momento kana trubuj te khuven ko udar thaj dži ko agoreskoro vorbisaripe.

- Lačhes, musaj te las sama pe buteder buča– glaso, dikhibe, asaibe, pozicija khana bešas, si li amare vasta ukočime ja pale naj, džanaja li pala soste vorbisaras. Numa, ko avgo /prvo/momenti sa akava mujil tumenge kaj si but, numa te nakhavden sa akava so siklilen, sa kodo ka nakhaven lokheste prirodno thaj ne te ginden pe kodo. Kodoleske amen sakana isi amen palavakheribe thaj keras sa akala vežbe. Ma bistaren – vežbinen/practicirinen/, vežbinen THAJ VEŽBINEN!

Ko agor si važno

4. Agorisaen e stileja-

Te dikhlen kaj ko vorbisaribe baši i buči na prezentiringjen tumen majlače thaj o intervju gelo pe aver bilačo drom, kaj na muklen lači impresija, ma len vilest kodo. Ma mukhen than e gazdaske te dikhel kaj naj sijen čhajle sar nakljas o intervju, thaj ma dikhen tele pe tumare phundre ja pale ko podi. Agorisaren o vorbisaribe e jekh thaj jekhe energijaja sar khana khuvngjen ki soba. Ušljaren tumaro dumo, keren asavutno muj, ačoven e jakhengere kontakteja thaj zurales astaren o vast te resljaren tumen. Kidijal te agorisarden tumaro intervju mukhena than vi šaipe i impresija pala tumende te kerarel pes sar „agorisariba stileja“.

Amen da asavke stileja ka agorisaras avdivesutno ari!!! Numa amen ka agorisara i buti baši tumende. Pale phenen sa so siklilen pala e komunikacijso džaniba thaj sikljoviba, alavari, tumaro korkorutno prezentiribe ko socijalno trujalipe thaj ko biznis situacije, len kodo džanibe thaj keren čhačhutni tumari prezentacija kana isi tumen intervju bučake.

-Bahtasar sarinenge!!!

4.5. Idejengoro prezentiribe

Sa majlačhe savorenge

,-Dži akana vorbisardam pala kodo so trubuj amenge te šaj te nakavas šukar o intervju baši i buči. Kodoleske trubuj sine te khuvas hari horeder pe temato sikljovibe thaj džanibe pale e komunikacije. Trubuj sine te defirinas so si komunikacija thaj so si e komunikacijakere džaniba? Musaj sine te dikhas sar i komunikacija thaj o vorbisaribe si pangle jekhe avereja? Sar te si, trujal sa kodo musaj sine te definirisara so si o alavari/ rečniko/ so phenela save vorbi trubuj te koristina khana prezentirinaja amen. Avere vorbencar, ko akava kotor katar i korkorutni prezentacija phendam so trubuj te phenas save vorbi sar sa kodo šaj te phenas kana isi amen intervju baši i buči.

-Akana khuvas andre ko javer umal/oblast/ korkorutno prezentiribe, a kodo si o umal pala verbalno thaj biverbalno komunikacija. Ko akava umal musaj majjangle te defirina so si verbalno, a so biverbalno komunikacija. Pala kodo geljam majdetalne te motovas e so duj komunikacijakere tipija thaj arakljam kaj i verbalno komunikacija si kerdi kotar adava so vorbisaras, kodo si amare lafjora thaj izrazija/ekspresija/. Dži kote biverbalno komunikacija si kerdi kotar gestikulacija thaj socijalno znakora. Palik sa akava, šaj te phučen tumen, so aver trubuj te sikljova?

-Vi palik adava so dost vrama vorbisardam koborom thaj sar trubuj te vorbisaras, thaj te prezentirina amen, akana mangasa te ulavas hari vrama thaj te vorbisaras pe fundavne buča so trubuj amenge te šaj te vorbisaras e averencar so si amare gindipa thaj ideje

.- Amare vorbi thaj izrazija si numa verbalno forma kotar amare gindora thaj ideje. Numa tgani phučaja amen so si amare gindura thaj ideje? So gindinen, so si gindura thaj ideje? Sar tumen ka mothoven/ opišinen/ adala vorbi so si?

–But lače! Gindura thaj ideje si apstraktno buča baši starto. So si kodo? Kodo si kaj khana amen vorbisaras pala e gindura thaj ideje, vorbisaras pala e buča kola so našti vastesar te astaras, buča kola so našti te dikas ki realno luma. Pala kodo phenas kaj si apstraktno. Kodo phenel kaj trubuj te las amari imaginacija ko amare vasta te šhaj te zamislina adava baši soste vorbisaras soske vorbisaras pala o

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

bimaterijalno buča kola so jakhencar našti te dikhen pes/apstraktno buča/. Amare gindura si kodo so amen gindina pala amende ko amaro šero, odova so amen korkori ko amaro šero phenas amenge ja pale odova so mangasa te phenas averenge, numa kodo čhi phenas ko glaso/khrlesar/, kodo ačovela andre ko amaro šero amende. Kodola si amare gindura, a e ideje si amare orginalno gindora. Ideje si kodola gindura kola so pherena tumenge ki godi sar te arakhen solucija pala nesavo problemo.

–Sar misal/primer/:

-Sine li tumen varekana nesavo problemo thaj nadžanglen sar te rešinen ole? Thaj pala kodo ačovena te mislinen/gindinen/ pala kodo. Thaj ko momento kana gindisaren kaj našti te araken solucija pala o problem, ko kodo momento perela tumenge jekh brilijantno gindo– ideja. Adaja ideja si tumaro orginalno gindo thaj tumaro drumo thaj resarin sar te rešinen/agorisaren/ o problemi.

Akana khana džanas so si gindura thaj ideje, hajde te dikas kova si o majlačho drom te prezentirinen tumari ideja.

Isi trin klejakere phundre so trubuj te keren pest te prezentirinel pes l ideja:

1. Savi si miri ideja, ja palem kova problem trubuj te rešinar?

– E ideje si sakana inovativno arakhibe solucija pala e problemija kolencar so maras amen. Sakova manuš šaj te gindinel pala pli ideja, numa buteder manuša ačhoven ko than thaj našti te realizirinel pli ideja. Te šaj te našen kotar asavki situacija te vrtinen tumen ko krugo, lokores gindinen pe akala phučipena:

Savo problem isi man akana? Šaj li te rešinar akava problemo ko akava momento odoleja so isi man ja palem vareso nane man? Te nane man vareso, so si adava? Šaj li kodo te kerav korkori ja palem vareko trubuj te pomožinel man? Te trubuj mange pomoš, savi pomoš mange trubuj

2. Si li vareso/ slično/simularno paše mire idejasar ja pale mire arakibaja solucija?

2.1. Te isi, sar miri ideja, ja palem solucija ka ovel lačeder kotar e javera?

-Varekana si pharestete te realizirine tiri ideja. Trubuj but te gindinen pala kodo, musaj te gindinen kotar e javera aspektora thaj perspektive, musaj te aven dži ki solucija savi so na egzistuil. Avere vorbencar, trubuj te dizajnirinen neve rešenja/solucije/ pe akala phučibena:

Khon resljargja pes akale problemoncar? Araklen li rešenje pe kodo problem thaj sar? So koristingje te rešinen o problemo? So šaj te keren javereder kotar e javera? So trubuj te kerav javereder kotar e avera?

3. So trubuj mange te realizirinar miri ideja?

–Thaj, sar so dikhena akava si but važno phundro anglal amenge– so trubuj te realizirinar mire idejake? Dikhen te gindinen avrijal kotar o okviro akate:

Trubuj li tumenge vrama thaj love te realizirinen tumari ideja? Te trubuj, so de vrama thaj love trubuj tumen? So trubuj te kerav te šaj te ulavav odobor vrama thaj love pala miri ideja? Trubuj li mange nesavo specijalno džaniba ja palem veština te realizirinar mli ideja? Šaj kodo te kerav korkori ja palem trubuj mange pomoš? Sar šaj te pomožinar man, thaj sar e javera šaj te pomožinen man?

- E phučiba kola so dijam upre mujin loke, numa godžaver dende dževapija/odgovorija/ šaj te keren bari razlika! Thaj, sako jekh amender šaj te ovel ole peski ideja, numa šaj li sako jekh te realizirinel peski ideja?

-Baši kherutni buči dikhen te šaj te gindinel pala o problemo kova so isi tumen lungeder vrama thaj dikhen te aven dži ki ideja sar te rešinen adava problem. Kana ka gindinen koristinen, len e phučiba kotar akava ari thaj ko aver ari ka dikhas so gindingjen.

- Sigate adžikeraja te šunas tumare ideje!

-Dikhas amen palem!

Sa majšukar!

4.6. Keribe kontaktora trujal o telefono

Šukar dive!

-Ko naklo ari kerdam buči pala e but apstraktno terminija – gindura thaj ideje. Khon khamel te phel amenge so si gindo a so ideja?

-Bravo, but lače mothovden. E gindura thaj e ideje si phare te oven mothovde soske našti te astaras olen thaj si namaterijalno. Von na egzistuin fizički, numa si apstraktno. Thaj, musaj te las andre amari imaginacija kana vorbisaras ko terminija. Laches pala kodo vorbisardam pala 3 buča so dena amenge godži kana realizirinaja amari ideja, kola si e trin buča?

-Bravo, trubuj te den dževapi/odgovor/ pe akala phučipena:

1. Savi si miri ideja, ja palem kova problemo mangava te rešinav?

2. Isi li nešto pashe slično mire idejaja, ja palem rešenje?

2.1. Te isi, sar miri ideja thaj o rešenje ka ovel lačeder kotar e javera?

3. So trubuj mange te realizirina miri ideja?

-Pakivale dende dževapija pe akala phučiba tumare ideje šaj te anen ki agorutni forma, spremno baši tumari realizacija thaj prezentacija angleder e javera. Than kana sijam dži ki prezentacija, khon mangela te prezentirinel pesky ideja?

-Super, bravo sa okolenge so mothovde! Akava naj ni hari loki buči, numa kerden ola! Ko akala vakeripa važno si te dikhen te šaj keren sa kodo/probinen/, a na te oven perfektno, soske khonik naj perfektno thaj khonik jekhvaratar na uspeingja. Savore musaj te pokušina te realizirina amari ideja nekoborom drom thaj javer čhande droma dži kote ko agor na uspeina. O garavutno uspeho naj perfekcija, numa sikavela o zuralipe!

-Ko avdivesutno dive ka keras buči pe telefonsko komunikacija.

Soske? Šaj o gazda ka mangel te kerel o bučhako intervju tumecar pe telefono, ja palem šaj ka keren buči savi so ka mangel tumendar butivar i komunikacija šaj te ovel e telefonesar, a važno si te džanas o čhačutno bonton kana keraja lafi ko telefoni.

Angleder da phendam bonton, numa ka ovel lače palem te vorbis pala kodo. Bonton si pravilija kotar o šukar ponašibe. Kodola si bi hramome regulacije/pravilija/ ki sako jekh societa, thaj sakana si barvalipe te džas pala lende ki sako jekh situacija. Trujal e sakodivesesko bonton, isi da vareso so akharel pes biznis bonton. O biznis bonton si regulacije kotar o šukar thaj lačo ponašiba pe bučarno than.

-Ko slučaj o gazda mangela te kerel telefonsko vorbisaribe tumencar pala i buči, majlače si te len sama pe akala buča:

1. I intervjujeski vrama trubuj te ovel adekvatno sar tumenge kidijal thaj e gazdaske. Dikhen te dogovorinen adekvatno vrama kana dzanena kaj niko nane te rodel tumen thaj mirno ka keren lafi. 2. Anleder keren priprema so ka vorbin thaj pale phenen kodo sa dži kote na sikljovent sa so si važno te phenen e gazdaske.

3. Keden e materijalija kola so šaj te oven tumenge korisno kana ka keren lafi ko telefoni..

4. Len sama/pazinen/ sar odgovorinena ko telefoni, savo si tumaro glaso, tono thaj i intonacija soske trubuj te aven dži ko izraz. Dikhen te oven relaksirime angleder o čhačutno telefonesko akharipe te šaj te keren lafi /te vorbisaren/relaksirimo, pakjan antumende.

-Angleder nekoborom lekcije kerdam buči sar te pripreminaja amen baši o lafikheribe muj ko muj/uživo/. Akana mangava te den tumen godi pe kodola preparacije thaj skurto/kratko/te keras jekh vežba. Ka kelas amenge me ka ovav o gazda kova so kerela tumencar lafi ko telefoni, thaj tumen przentirinen tumen angla mande.

.-Mišto, šaj te crdas? Me ka phučhav phučhipena a tumen ka den dževapi kidijal sar te keren lafi čhače e potencijalno gazdaja.

Thaj, akharav tumen ko telefoni thaj tumen trubuj te javinen tumen. Sar ka javinen tumen?

--(odgovor)-----

-Bravo, but si važno sar javinena tumen ko telefoni. Te adžikergjam kaj o gazda šaj te akharel amen kana ka vazdas o telefono ka ovas ljubazno glaseja., ka phenas šukar dive thaj ka adžikeras o manuš te phenel khon si.

-'Miro anav si Duško Kostić, akharav tumen baši tumaro bučhakero registriribe ki amari ustanova/firma/. Mangava te vorbisarav tumencar baši i buči e telefoneja. O akharibe ka ovel upre-tele 10-15 minutija.. Kana šaj te keras odova?"

(odgovor)-----

_Ko akava kotor trubuj te len sama pala i vrama so tumen ka birinen. Kodo trubuj te ovel vrama khana tumen naj te ovel tumen nesavi buči ni angleder numa vi paleder akava vorbisaribe.. Važno si te mukhen tumenge dost vrama baši lači preparacija angleder o intervju-

„Super šaj tatragji ko 17 časo! Šunas amen odoja vrama!"

(odgovor)-----

---Ma bistren kaj e vorbisaresko agoribe si but važno sar so sine o vazdipasko telefono. Palikeren ko akharibe thaj phenen vareso pozitivno palpale. Tumaro glas ovel pakivalo thaj sigurno, numa na vi arogantno. Tumen mangena te ačhaven lači impresija nekaske ko si zainteresiumo, numa vi te sikaven kaj sijen spremno!

Akana si vrama khana si o telefonoskoro intervju. O telefono zvoninela ki vrama sar so sine dogovorimo thaj sar ka vazden o telefoni?

(odgovor)-----

_Isto sar ko naklo drom, sigurno thaj pakivales vakerindoj ljubazno Šukar dive, muken majangler o manuš te predstavinel pes thaj phenel vareso

-. „Halo, ko telefono si o Duško Kostić, akharav tumen vaš tumaro rodipe te keren buči ki amari ustanova. Slobodno li sijen akana?“

—Numa džan dureder e lafikeribaja sigurno thaj pakivales. Ko akava kotor na trubuj but te vorbisaren, tumen phenden o termino thaj respektiringjen i vrama. Muken e gazda te phučel tumen o avgo phučibe, thaj tumen oven relaksirime, dišinen normalno thaj ki tumari godi neka ovel pe sa odova so angleder spremingjen tumen.

„Super! Thaj šaj te crdas e lafikheribaja. Avgo buti khamav te phenen mange vareso baši tumende.“

_Buteder bučhakere intervju crdena akale phučibaja.

Akate dena tumen godi pala sa kodo so vežbingjen kaj mangen te phenen:

- khon sijen thaj savi buči kerena,
- kova si tumaro angluno bučhakoro iskustvo
- soske rodona egzatno akaja buči.

-Soske o lafikheribe si trujal o telefoni o vorbisaribe trubuj te ovel jasno thaj skurto. Musaj te phenen baši tumende khon sijen skurto/kratko/ lafjorencar. Majlače si te oven spremno thaj te phenen po duj lafjora pala sako jekh phučlo punkto/tačka/.

-. „Mišto, so adžikeres kotar akaja buči?“

—E gazde mangena te šunen save veštine/džaniba/ isi tumen thaj dali si kodo adekvatno baši i bučarni pozicija. Kana ka phučen tumen pali akava phučibe phenen sa tumare džaniba thaj veštine

so isi tumen kotar e anglune bučhakere pozicije thaj sar kodola džaniba thaj veštine šaj te pomožinen tumen ki akaja buči.. Dikhen kodo te phenen ko duj trin lafjora

.-„Interesantno, a so mangena te resljaren kotar akaja buči?

—Akate o lafikheribe džala ko agor, važno si te agorisaren o vorbisaribe e stileja. Oven sigurno thaj zurale sar so sijen sine ko sasto lafikheribe. Thaj, ko agor si važno te phenas so khamas te sikljoavas kotar akaja buči thaj save veštine khamas te resljaras. Phenen ki savi oblast ki buči khamen te džan angle, thaj sar akaja buči ka anel tumenge aglunipe. Thaj, dikhen te keren adava ko duj ja pale trin lafjora.

„Mišto palikerav tumenge ko akava prezentiribe. Ka akharas tumen palpale te phenas tumenge o rezultatija kotar o konkurso baši i buči.“

-Thaj akaleja agoringjam amari vežba. Sar sine tumenge? Sine sijen li nervozno thaj nasigurno? So kerdas tumen te oven nesigurno? Šaj li sine te keren vareso ma te oven nesigurno? Gindinen pala akala phučhiba dži ko avutno dikhibe thaj ka gindisaras pe soste javer trubuj te keras buči thaj so šaj majlače lačheder te keras.

-Thaj ko agor, šukar kerdi buči sa e dženenge so lije than. Akaja vežba sine gluma sar realno situacija thaj na sine kolaj i buči, numa tumen nakavden i sesija. Sakova jekh dikhibe ka ovas lačheder.

Ma den tumen!-

Dikhas amen ki avutni epizoda!

4.7. Elektronsko pošta, fakso thaj hramome lila

Šukar dive!

-O palutno ari agorisardam lungeder vežba. Ki adaja vežba vežbingjam sar te keras e telefoneja lafi baš buči. Me sijum sine o potencijalno gazda, thaj ko mle phučhiba tumen musaj sine te odgovorinen sa odova so sikljiljam dži akana. Thaj, pala sako jekh phučhibe, sine palevakheribe pe sa kodo so si važno pala sako jekh phučhiben.

Akana mangasa te ovel amen pale vakheribe pe phučiba dži ko vežbakero agoribe:

(Thaj akaleja agoringjam amari vežba. Sar sine tuke? Sijen li sine nervozno ja palem nasigurno? So kerdas tumen nesigurno? Šaj li sine te keren vareso te našaavel pes tumendar o nesiguripe? Gindinen pala akala phučhiba dži ko avutno dikhibe thaj ka dikhas so šaj buteder te keras thaj so šaj lačeder te keras.)

-Mišto, najs tumenge so ulavden amencar tumere impresije. Važno si te šaj te phenen sar haljovena tumen/ osetinena tumen/ ko varesave situacije, thaj kidijal ka džanas pe soste trubuj te keras buči.

Kodoleske das sugestija akaja vežba te ovel nakavdi nekoborom drom thaj te ovel izvežbimi:

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

a) so ka phenes thaj b

) telefonsko prezentiribe.

-Akana šaj te nakas pe komunikacija savi so šaj te ovel trujal elektronsko pošta (e-mail) thaj hramome lila. Akava komunikacisko tipo naj javereder kotar o telefonsko numa si ki hramovibaski forma. Dži kote ki komunikacija e telefoneja e informacije prenesinaja glaseja, ki komunikacija e poštaja thaj e melieja kodo si hramome vorbi ja palem pismo. Kodo si super, akava si loko thaj gindiv kaj sa akava džanena.

-Šaj li vareko te kerel javeripa /razlika/maškar e-pošta thaj hramome lila?

-Super, dikhena kaj džanena akava, me na trubuj tumenge!

-Thaj, i razlika maškar i e-pošta thaj e hramome lila si ko kodo kaj o e-mail si ki elektronsko forma thaj bičhalas ole trujal o internet, dži kote o hramomo lils ki fizičko forma thaj bičhalas ole kotar ipošta, thaj pala kodo i pošta bičhale ole ki adresa ko manuš kaske bičhalas o lil. Ko akava slučaju, amen sijam bičhalutne džene so bičhalen o lil. Adala si duj terminija kola so trubuj te hačaras te sikljovas–bičhalutno thaj resljari.

Angleder te crdas te mothovas pala e lileskere konceptija hramome lila thaj e-pošte, musaj te kheras razlika maškar i formalno thaj neformalno komunikacije trujal akala duj kanaliya.

I formalno komunikacija si lači gramatikani korekto komunikacija kote so respektosar vorbisarena e manušesar kaske hramonena e-mail ja palem lil.

Neformalno komunikacija si komunikacijako drom, sar te phenas khana komunicirinen thumare dadeja thaj dejaja, babencar/mamijencar/ papocancar, amalencar thaj pindžarutnencar. E, akana khana mothovdam tumenge adava, šaj te džas pe konkretne buča. Pakjava kaj akava sine tumenge hari poparo, numa trujal e primerija/misala/ ka sikljoven te keren razlika.

-Akana ka vorbisaras hari pala o hramome lila thaj sar te hramonas olen, thaj pala kodo ka ovel tumen šaibe te hramonen tumaro lil baši vežbibe kaske ka bičhalen olen. Thaj, khana hramonena lil, važno si majangle te hramonen: khon bičhalel ole, thaj ko desno rig te hramonen tumaro familijako anav thaj anav, thaj pala kodo telal tumari adresa thaj data te šaj o resljardo manuš te džanel khon bičhalda o lil thaj pe savi adresa trubuj te bičhalel odgovor/dževapi/. Pala kodo kotar i levo rig čhiven o anav thaj e familijako anav ja pale e kompanijako kaske so bičhalena o lil thaj telal kodo olengeri adresa. Mišto, gindiv kaj akava sine tumenge loko!

-Džas dureder, khana hramongjen e kontaktija e resareibaskere manušeske thaj e bičhalutnege, akana musaj te hramonen e lilesko naslov, thaj kodo zavisinela kotar kodo so mangena te hramonen ko lil. Te manglen tumare amaleske te hramonen neformalno lil thaj te akharen ole ki kafa, ko naslovi kotar o lil ka hramonen Akharibe ki kafa, a te hramongjen nesave oficijalno manušeske, ka hramonen te phenas, Molba/Rugipe/ baši i buči, Rovipe vaš bilačo parkiribe thaj javer. Thaj, palem te phenas, ko lileskoro naslov čhiven vareso so si skurto/kratko/ thaj jasno/klaro/, nekoborom lafencar, kodo so tumaro lilesko resavutno ka genavel ko badeneskoro lil sar so akharel pes. E lileskoro badani si majvažno lileskoro kotor kote so detalno mothovena kodo so phenden ko lileskoro naslov. So gindil kodo? Haj te dikhas trujal o primerija. Te akharden tumare amale ki kafa, ko lileskoro badani ka hramonen khana thaj kote ka arakhen tumen ki kafa thaj ka zamolinen ole te i vrama thaj o than nane

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

leske lače vov te phenel sar mangel. Važno si te phenen direktno tumare amaleske akaja lafjorin ko avgo kotor. A ko agor te hramonen nesavo tipo kotar o lil, dikaja amen šukar dive. Te bičhalgjen lil e amaleske, sigurno ka hramonen Šukar dive amala, ja palem dži ko dikhibe!-

Te hramongjen nekasko oficijalno lil baši buči ja palem reklamacija baši parkiribe kova so phendam upreder, ka crden te hramonen o lil kidijal Respektirimo ja palem Respektrimi, zavisindoj kotor kodo si murš ja palem džuvli. Pala kodo gindinava kaj džanena, dena opis /deskripcija/soske bičhalena o lil thaj ko agor agorisarena e pozdraveja. O agorutno pozdrav šaj te ovel javereder, ake nekobor misala – Respektosar, Sa majlačhe

.-Pakjav kaj tumenge akava si but informacije angleder te sikljovent te hramonen meil, numa ma len griža soske dopaš kotar sa akava siklilen angleder te hramonen e-pošta!

-Angleder so ka khuvas ko adava, rugiv tumen vareko tumendar te šaj skurto pale te phenel save kotora kotor e hramovibasko lil nakavdam?

-Bravo! Kidijal si, kodo si o tačno dževapi/odgovor/.

I elektronska pošta si hari različno kotar e hramovibaske lila. I razlika si ko kodo so hramosaren o familijako anav thaj o anav, numa so kodo bičhalena ki mejl adresu. Šaj li vareko te phenel mange sar te prepindžarav si li kodo elektronska adresa ja palem na?

—Kidijal si, e adresa e-pošte isi ola simboli @.

Thaj, ki pošta isi riga kolende so hramonela pes e resarutneskeri elektronska adresa, sar te phenas: anav.familiako anav@gmail.com. Pala kodo čhivena i e-pošta. O naslovi e meileskoro si jekh thaj jekh e nasloveja sar ko hramovutni lil kote so ko nekoborom lafencar hramonena so o resarutno šaj te genavel ko meil. O naslov e mejlesko hramonela pes e tikne šabdinencar/slovima/ a nikana bare šabdinencar, thaj primal ko naslovu o resarutno ka džanel koborom si važno te del dževapi/odgovori/ja palem na. Šaj li vareko te phenel mange savi kotar akala duj adrese si tačno thaj soske?

BUTIKHERIBASKORO KONTRAKTO ja palem Kontrakto pala i buči..

-Kidijal si, bravo, dikhes kaj džanes! Numa te čhivav o akcento pe kodo kaj o naslov e meileskoro sakana hramonela pes tikne šabdinencar, soske te hramongjen bare šabdinencar mujil kaj vazden tumaro khrlo pe nekaste. Akana khana sine amen palevakheribe džas dureder.

-Ko avgo kotor ko e-meilo trubuj te čhiven anav naslovpe sako jekh e-mail. So phenel kodo? Kodo si jekh thaj jekh sar so hramongjen ko hramovibaskero lil. Ko meileskoro avgo kotor hramonena Respektirime rajona ja pale rajonije. Akava kotor nikana na trubuj te bistren, soske kidijal hramomi lafjori sikavena nekasko respekto. Pala kodo sar ko lil, o glavno sadržaj kotar i poruka hramonela pes ko nevo pasusi. Thaj kodo si uvod/introdukcija/.Oleste hramonena soske bičhalena i e-pošta, ja palem te ovela lafi baši buči, tgani dena opis/deskripcija/baši tumende thaj hramonena e fundavne informacije baši tumende korkori. Ko pasusija kola so avena, te trubuj skurto phenen javera informacije thaj deskripcije. Sar ko lil kidijal vi o meil agorisaren pozdraveja. Šaj li vareko te phenel mange kola pozdravija /seljamija/hramongjam ko lil?

-Kidijal si, o agorutno seljami šaj te ovel javereder, thaj ake nekoborom misala – Respektosar,

Sastipasar. Pali kodo, ma te bistren te hramosaren tumaro familijako anav thaj anav, thaj tumare kontaktija (adresa firma kote so kerena buči, tumaro mobilesko numero thaj avera informacije.).

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

-Thaj, akana khana siklilen sar te hramosaren mail, ka ovel tume šaipe te hramosaren tumaro e-mail nekaske kaske mangena ki akaja vežba! Numa angleder so ka agorisaras, bi mangava te lav tumari sama pe varesave tikne buča kana komunicirinen e mejlosar, a kodola si akala buča:

1. Te resljarden e-poruka so reodela tumendar odgovor/dževapi/, važno sit e den dževapi maj sig so šaj.

2. Ma bičhalen privatno poruke kotar tumari biznis e-mail adresa

3. O gazda si vlasniko tumarebiznis e-mail adresake, kidijal so ka šaj te genavel/čitinel/ sniminel thaj te kerel manipulacija e meilesar sar vareso so si oleskero.

Kodo si mandar bači o meilo thaj e hramome lila!

-Pakjava kaj buteder kotar akava džanena sine thaj dikhas amen ko avutno ari kote so ka sikljo vas vareso buteder sar te ugovorina khedipe, dži ki kodi vrama aven pakivale thaj primeninen vareso kotar adava so siklilen.

Sa majlče savorenge!

4.8. Khedipaskero angažiribe

Šukar dive!

-Džas dureder e časencar/ari/pangle baši konkretno buči pe bučarno than. Ko nakhlo ari vorbisardam pala but važno buča kola so si panle e bučhasar ko avutno bučarno than thaj sa e avutne bučara kodo trubuj te džanen.

Hajde palem te phenas so sikljiljam:

- sakana koristinen i biznis čhib thaj i komunikacija
- dikhen lače e socialno znakora e manušencar trujal amende
- mukhen lači avgo impresija
- prezentirinen tumen
- phenen tumari ideja
 - vorbisaren ko telefoni
- koristinen hramone lila thaj e-pošta.

-Thaj, sar so dikhen, naxhljam but buča dži akana. Nesave buča si osnovno/fundavne/buča sar so si i komunikacija thaj te oves šukar /ljubazno/, dži kote e javera si hari phareder sar so si sikljovibe veštine, i biznis komunikacija thaj buči trujal o telefono, hramome lila thaj i e -pošta. Numa kana ka sikljoven sa akala regulacije/pravilija/ ko biznisesko bučharibe thaj buči, ka šaj te implementirinen olen te savo te si bučarno than.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Avutni specifično veština kola so e bučhara trubuj te džanen si i veština baši khedipaskoro angažiribe.

Khedipaskoro angažiribe si bučharnengero khedipe e odgovorno manušeja/e šefeja. Varekana kodo si manuš tim lidero ja departmenesko lidero, thaj ponekana kodo si o šefo vaj pale o šerutno. O khedipe legarela o odgovorno manuš kaj ko khedipe dogovorinena pes diveseske, kurkeskere thaj masekoskere butikeriba, sar thaj ki savi vrama trubuj te keren pes akala bučha. E khedipaskere angažiriba si te šaj te dikhen pes o momentalno bučhakeri situacija ja palem o bučakoro proceso, kerela pes dogovor baši o avutne planija thaj pre kola so trubuj te len pes thaj ulavela pes i buči maškar o timi.

Leindoj telal i sama kaj o khedipe si profesionalno, isi vi nesave ponašibaske pravilija pala so džala pes kana si o khedipe, thaj kodo si:

1. Jekh kotar o osnovno pravilija sit e ova ski vrama ko khedipe. Te kasningjen, ka mujil kaj na respektuinenena e manuše kova so akhargja tumen ko kedipe thaj odoleja hasarena e javere manušengero vreme kola so avile pe vrama.

2. Te sa e džene ko khedipa nadžanena pes maškar peste, o odgovorno manuš ka phučel savoren te phenen khon si angleder te crdel o khedipe. Prezentirinen tumen ko nekoborom skurto lafjora te šaj te ačovel vrama e javere dženege.

3. Vorbisaren bare khrlesar. Jekh kotar e buteder situacije kola so ovena ko khedipa si kaj e džene na khamen te vorbisaren bare khresa ja palem ladžana te phučen phučiba. Phučen kodo so na haljovent thaj o phučibe neka ovel sigurno thaj barikane glasolja..

4. Te manglen te phenen vareso, len te vorbisaren dosta rano. Dureder ka ovel phareder te mukhen tumen ko vorbisaripe te phenen so gindisaren.

5. Naj lačhe te činaves nekaskeri vorba dži kote kerela lafi. Adžikeren o manuš te agorisarel peski vorba thaj pala kodo phučen tumen te len vorba.

6. Oven skurto thaj klaro/ jasno/. Ma phenen jekh thaj jekh /isto/ fraze thaj ma den bibitno informacije.

7. O mobilno telefoni čhiven ki džepa. But manuša čhivena plo mobilno pe astali kana si o khedipe thaj sako jekh vibriribe, činavela o khedipe, so si naprofesionalno.

Ko khedipe šaj te pijen kafa ja pale phani numa nikana te han maro. Te musaj te han trubuj te roden dozvola kotar o odgovorno manuš.

-Eke, akala si e regulacije ko khedipe. Dži kote džana pala lende naj te ovel tumen problemija ko biznis khedipa e šefoja ja palem e kolegencar

.-Akaleja agorina i avdivesutni lekcija.

Dikas amen sigate!

Šukar dive savoreng!!!

4.9. Retorične tehnike ki prezentacija

Šukar dive

,-Sar sijen avdive? Sar sijen dži akana? Khames li kodo? Šaj lit e pratinen o lekcije?

-Avdive ka vorbisaras pe temato savo so anela sa ko jekh kodo so sikljiljam dži akana– retorika thaj retorično veštine.

-Retorika si phurano grecijako arto so arakhena sine thaj vazdena sine e pindžarde greciakere godžaver manuša, filozofija, kerena sine ola thaj e džangle manuša/ naučnicija/. Sakova manuš kova so khamel te prezentirinel pesky ideja angleder jekh publika trubuj te vazdel I retorikaki veština.

Kodo phenel kaj trubuj te ovel tumen vazdime komunikacijakere veštine ko akala oblastija/umala/:

- Te ovel tumen lačo barvalo vokabulari/rečnik
- / • Phenibe Šukar dive thaj introdukcija pe temato.
- Prezentiribe korkori pes thaj tumare idje
- Komunikacija thaj interakcija e publikasar thaj olengere phučipencar
- Phenibe tumaro šerutno punkto thaj agoripe stilosar.

-Javere lafencar, e retorika korkori is vi but javera kotora savenge amen ko akala lekcije tretirindem.

-Baš o starti e komunikacija definirindem sar:"...čhani sar te haljova amen maškar amende thaj informacijengo ulavipe. Kana vakerasa haljovipe maškar amende, gindinasa baš o kabilipe te haljova so i javer persona vakerela vaj khabela te phenel amnge. I komunikacija šaj te ovel verbalno thaj biverbalno. Verbalno komunikacija si komunikacija alavencar/vorbencar thaj biverbalno komunikacija si bizo alava/vakeribe. Lena pes i gestikulacija thaj vakeribe mujesar na vorbencar. Gestikulacija si vastengo maibe ja palem badanesko/telosko so amen lasa ande komunikacija...."-Pali gestikulacija amen definirindem vi e sasaitnipaskere signalon...

"... e gestikulacije so amen dikhasa thaj pali adava kerena influenza upral amaro terbijati..."

-Amen aba vorbisardem vaš e signalura trujal verbalno thaj biverbalno znakoja. Džanibe thaj aktivno istimakeribe kadale ynakongo/signalengo dela amenge šajipe te las olengi sama kana amen das duma/vorbisarsa/phenasa thaj e javera aktivno šunena amen. Numa, naj lokheste te resel pes kodo nivelu katar retorika. I retorika musaj te praktcirinel pes – vi kana sen korkore khera anglal i glinda, amalencar vaj pe nesave biznis situacije.

-Dikhen te den palpale pe kadala nekobor phučiba:

1. Trubuj tumenge lufta/hava? Kobor lungeste šaj te vorbisaren jkehe soluhosar? Lena hava but sigate, ja palem kerena bilače pause džikote vorbisarena? Save javer problemura arakhlen džikote vorbisarena?

Leibe hava/soluho si normalno kotor vakeribastar. Na sijem minsale/samale vaš kodo sostar leibe lufta/hava/soluho si avtomatikano proceso so kerela pes bizi amari kontrola, numa šaj te kontrolirina o ritmo thaj o tempo ko leibe lufta. O ritmi thaj o tempo ko leibe lufta anela dži kodo tumen šukar thaj

lačhes te vorbisaren. Kodoleske trubuj te ovas samale kana lasa lufta kana vorbisarasa, ačhovaja bizi soluhu ki dopaš nsetenca, ja palem na?

2. Si tumari vorba monotono vaj na? Lena sama vaš intonacijako thaj toneskoro kana dena duma/vorbisarena, vaj na? Čhiven akcento upral eimportantno kotora tumare vorbatar, ja palem vorbisarena jekhe tonesar?

I vorba na trubuj te ovel monotono. Javera lafencar/alavencar, na trubuj te ovel tumen jekh boja thaj tono džikote vorbisarena sostar kodo ka sovljarel tumare publika. E krlesko thaj e tonesko pharuvibe ikerela i sama thaj krela intereso vaš kodo so dureder tumen ka phenen. Kodoleske, len sama pe tumari vorba thaj javereder tonesar thaj intonacijasar akcentirinena e importantno punktura tumare vorbatar.

3. Isi tumen problem e vakeribasar? Te isi tumen, ko so trubuj te len sama?

O klasro/vužo vakeribe si klejutno faktoro te šaj te ikeren i intencija/sama thaj fokusirinen pes upri tumende. Te na haljovena tumen e manuša, von ka hasaren intereso vaš kodo so tumen phenen, thaj kodoleske importantno/mahat/važno sit e vakeren sa e sentence thaj lafija/alava kobor so šaj klaro/vužes.

-Kadala biverbalno znakija/signalija, khetane javera znakoncar so dži akak phendem, si kleja vaš sukceso thaj avibe dži pe retorikano arti, vaj vakeribe! I publikani vorba naj lokhi thaj khamela buti, repetiribe thaj sama, numa kodolenge so kerena kodo, e rezultatija si but lačhe. Kodoleske akharasa tumen akava džiakanutno džanibe te trujalkeren duje praktciribasar.

Praktciribe 1 – Prezentiribe

-Khamasa tumari vorba te praktcirinen, sar te kerena preparacija vaš intervju bučake. Pe jekh vrama, len sama vaš kodo so vorbisarena thaj len kadala phučipa:

a. So khamav te kerav?

(Kote ka rodav buča so khamav te kerav olen?, Sar ka rodavbuča sava eso mangava te kerav?)

b. So khamav te lava akale bučatar?

(So khamava te sičovav kadale bučatar? Save džanlipa šaj te lava kale bučatar? Save tehnike šaj te lava kale bučatar?)

c. So šaj me te dav ki akija buči?

(Save džanlipa save so akana isi man šaj te den mange dumo/ažutin man te ovav lačheder bučari? Sar mire interesura thaj hobi dena man dumo/arka/ažutin man lašheder te kerav miri buči?)

-Thaj vi jekhvar, len sama vaš adadživesutni lekcija. Mahat/imoprtantno si te oven sigurno tumende thaj pe kodo so tumen vorbisarena, thaj te len gasavi pakhiv an tumende musaj te repetirine, repetirinen thaj repetirine!

Ki avutni lekcija mangasa te dikhas so tumen kergen amenge!

-Dikhas amen vaver drom!

-Sa majlačhe savorenge!

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

4.10. Ačhovie devlesar thaj naisaribe vaš lačno misafirluko

Sastipe savorenge!

-Nakhlo drom sine amen bari thaj phari lekcija vaš i retorika! Arti ko vakeribe. Sar te prezentuin tumen korkore vaj tumare idejen javerenge. Anglal lekcijako agor dijem tumenge duj praktciriba. Avguno praktciribe sasa vaš kodo te prezentun tumen ko intervju bučake, leindoj sama ko sa so dži akana siklilem vaš i komunikacija, gestikulacije thaj sasoinpaskere snakonge. Kon mangela amencar te ulavel pesky nevepracticirime thaj lačheder prezentacija?

-But lačhes, sako drom sijen sa lačheder thaj lačheder!

-Thaj akana te nakhas ko dujto praktciribe vaš tumareidijakoro prezentiribe, pe jekh vrama leindoj sama vaš e buča phangle e verbalno thaj biverbalno komunikijasar. Kon khamel te prezentuil amnge leskiri ideja?

-Lčhes kerdino! Suksesosar buhljarden thaj prezentirinden tumari ideja! But lačhes!

-Dikhen, important/mahat sit e nakhen vi jekhvar o materijali, thaj na num ate nakhen, vi te kren kadala buča ano realiteto. Kadale praktciribasar das tumenge kuražo te keren lačheder tumare vakeribaskere džanlipa. Numa trujal praktika ka oven zurale adadžives-tosara kana ka avel čačuni situacija vaš aktivno rodipe buti, prezentiribe ko intervju thaj/vaj prezentiribe tumare idejengo ki buči

. -Mišto, akana khana šundam sa akala misala šaj te džas dureder amare lekcijaja. Avdive ka vorbisaras pala o misafirluko! Šundas li vareko vaš akava termino? Mangela li vareko te del deskripcija ja palem te phenel klaro/objasinel/?

-Super, sarine sijen sine ko čačhutno drumo!

-Misafirluko si termino kova so opišinel/dela deskripcija/sar trubuj te dožakeras mesafiren. Misafirija si manuša kola avena tumege te dikhen tumen. Ola šaj te aven te dikhen tumen khere, ja palem šaj te ovel tumen „biznis misafirija,, kolen so šaj te akharas „biznis misafirija,, olen akharas vi javereder anavencar stranka ja palem kljento kola so avena ki vizita, kodoleske si važno sar ka dočarela olen, te keres misafirluko e kljentenge kana avena ko tumaro kher ja palem ki buti. Avere vorbencar, važno si sar i stranka ja pale o kljenti ka hačarel pes ki tumari ustanova/kher/. Ka hačarel pes li sar žukar avilo misafiri ja palem ka hačarel pes bilače, sar te mangel te palden ole?

-Te šaj o kljento te hačarel pes lače thaj mišto avilo ki tumari kompanija, trubuj te koristinen akala deiba godži/savetija/:

1.) Oven spremno kana ka avel tumaro kljento/stranka-Sakana ov spremno dogovrimo, vorbisar angleder tle timeja, sar ka ovel o khedipe, ulaven o buča maškar e džene ko timo, len sama e buča te aven agorisarde ki vrama thaj sa te ovel ki vrama kerdo baši o khedipe.

2.) Keren preparacija baši olengero avipen.

Kodo phenel te spreminen i soba kote so ka ovel i stranka/ kljento, anen o materijalora so trubuj tumenge thaj e kljentenge kana ka aven tumende, anen pijimata ja pale vareso habaske, sa kodo zavisinela koborom vakti ka ovel o khedipe.

3.) Anen tumare promotivno materijalija pe than kote so šaj te dkhen pes –Vi pali adava so o klijento si manuš kasar tumen keren koperacija sakana si važno te ovel ando o promotivno materijali thaj te čhivel pes ko lačo than so ka dikhel pes thaj ka šaj te lel pes. Te trubuj e klijenteske, vov-voj korkori ka len ole thaj ka legaren pesar.

4.) Sakana oven dostupno/te šaj te oven resljarde/

Vi te na sijen o manuš kova ka legarel o khedipe e klijenteja, oven sakana dostupno e manušeske so legarela o khedipe. E klijenteskoro misafurluko šaj te ovel but frustririmo soske musaj te len godi pe 100 buča thaj detalura. Phučen e manušen kola so legarena /vodinena/ o khedipe te na trubuj te keren vareso te pomožinen olen. Kidijal sikavena inicijativa thaj intereso baši i oblast pe savi so kerena buči thaj naj direktno pangle tumare bučhaja.

5.)Biznis bonton

O biznis bonton si termino kova so butivar phenel pes ko akava moduli. Phenel lačo pakivalo ponašibe ko bučharno than.O biynis bontono si but pravilija pala kola so džaja ko amare bučharne thana.Akala pravilija čhivena andre:

- Phenen „Šukar dive“ ja pale „Šukar sabai“ kana nakhena tumen e manušencar ja pale „Dži ko dikhibe“ kana džana tumenge

- Resen tumen vasteja e manušencar khana khuven ki soba

- Sakana phenen ov sasto, len thaj palikerav.

- Ma čhinafen e averengoro lafi

- Adžikeren dži kote e javera agorisaren pesko gindo, thaj pala kodo len vorba

- Oven jasno thaj precizno ko tumare komentarija

- Kana keren lafi phenen,,Tumen,, sar znako baši respekto

- Lače bečen ki bešalin.

-Akale bučhencar našti te keren vareso bangeste, a tumare šefora ka oven čhajle tumencar tumare ponašibaja ko khedipa.

-Kodo si sa amender ki akaja lekcija, dikas amen ki avutni lekcija!

Dži ko dikhibe!

4.11. Personalno profili

Šukar dive!

-Pohari avaja dži ko amare lekcijengo agor, šaj li te pakjan?

Ki avdivesutni lekcija ka kreirinas personalno profilo pe socijalno mreže/netvorkora/.Soske trubuj amen kreirimo onlajn profilo? Kodoleske soske ko onlajn profilo šaj te registririnen tumen baši i buči thaj šaj te arakhen ola ki mreža!

-Te dijen tumen godi, vi ko 1-to Modulo vorbisardam baši o AKTIVNO RODIPE BUČHI, Phendam kaj majlokheste te rodas buči si trujal e sajtor kotar e Buthikeribaskeri Agencija. I Agencija baši butikheribe si themski agencija savi khedela informacije baši e bibučarnengi evidencija. So si kodo? Pa kodo si lengi rolja sakana te registriren e bibučarnegoro procento ko nesavo them, khon kerel buči thaj khon na.Soske gindisaren kaj si važno te džanas so de manuša keren buči a so de na keren?

-Bravo, sijen sine ko šukar drom! soske, te o them khedela informacije koborom si baro o procento e bibučarnengero, kova si olengero agorutno agorisardo edukacijako nivelo ja palem savo si olengero bučarno džanibe/iskustvo/, sar funda kotar sa akala informacije šaj te kreirinel kerimata/merke/baši Aktivno politikengo bučharipa. Thaj kerela pes vorba baši e merke kola so kerela olen thaj dela len i Butikeripaskeri Agencija, kola so motivirinen e gazden te den buči varesave manušengere grupen. Avere vorbencar, kana phenas Aktivne politike baši bučharipe, prioriteti isi e bibučarnen. Numa, te džanen kana thaj sar te implementirinen konkretno mera e Aktivno butikeribaskere politike, majangle trubuj te implemetirinen i konkretno mera kotar e Aktivno mere baši o bučaripe, khedindoj informacije baši o numero koborom isi bučarne thaj nabučarne. Super, džas dureder!

-Na numa so i Agencija khedela o numero kotar o bučarne thaj bibučarne ko them, olen isi majbari informacijaki baza baši o bučharipe. Sa e gazde phenena ki Agencija bašo bučharipe kana olenge trubuj bučarno baši raylično pozicije. Na numa i Agencija baši o bučaripe dela akaja informacija, isi thaj avera sajtiya kola so dena buči. Khon khamel te phenel nekoborom.?

-Bravo, kerdam vi godova modulo1, lekcija 4 Aktivno rodipe buči. Pala i lekcija trubuj te roden ko internet avera sajtor kola so nudinena /dena/jekh thaj jekh informacije sar butikheribaskeri agencija baši javera butikeripaskere thana. Len akava šajdipe te sikljovent thaj te džanen akala sajtor, von ka oven tumenge but važno kana ka roden elektronsko drumeja buči, ja palem trujal o internet.

-Jekh kotar e droma sar šaj te roden buči ki mreža si te kreirinen tumaro personalno profilo. Personalno profilo si tumaro onlajn profilo kote so si sa tumare informacije kola so si važno e gazdaske kana ka del tumen buči.

Ko profilo trubuj te oven akala buča:tumari fotografija, anav thaj familijako anav, bijandipaski data, personalno kontakto, edukacijako nivelo, hobi thaj interesija.

Anglal tumende ka phutrel pes rigori so ka mujil kidijal.Ko sako jekh kotor musaj te čhiven e trubui maske informacije, šaj te oven baši tumende, tumare edukacijako nivelo, angluno bučarno iskustvo/džanibe/hobi thaj interesu. Hobi thaj interesiribe si aktivitetija kola so kerena olen ki tumari slobodno vrama. Šaj te aven različno crdindoj kotar e lulungjengo khedipe dži ko keribe buketija, genavibe lila pe varesavo temato, keravipe ja pale fizičko aktivitetija sar so si prastandipe, vežbipe thaj plivibe.Sar so dikhen, o hobi šaj te avel različno/javereder/numa I klej si kaj kodola si aktivitetora so

keras olen ki slobodno vrama thaj kodo khamas te keras. Thaj, kodola si aktivitetija so keren amen lošale, si amenge šukar thaj odoleske keraja olen. Kola si tumare interesija ja palem so si tumaro hobi? So khames te keres ki slobodno vrama thaj soske?

-Akana dikhen te gindinen pala kodo sar šaj te prezentirinen tumaro hobi thaj intereso kana ka ovel tumen vorbisaripe baši buči. Sar šaj tumaro hobi te pomožinel tumen lačheder te prezentirinen tumen ko bučhakeru intervju. Kova interesiribe šaj te panden e bučhakeru veštinaja? Akala si sa phučiba kola so trubuj te ovel ki tumari godi kana ka peren tumaro personalno profilo, numa vi ko intervju baši i buči. O gazda šaj te phučel tumen so keren ki slobodno vrama, soske akala dževapija phenena korkori peske baši o manuš. Kodoleske gindinen šukar kova si tumaro hobi, thaj kova hobi šaj te koristinen lačheder te prezentirinen tumen. Gindinen so tumare hobija phenena baši tumende.

-Numa, akala informacije te ačoven pe sajto, majangle trubuj te registrinen tumen. I registracija si proceso kova so rodela te kreirinen user anav thaj lozinka/password/ki mreža. O user anav si anav kova so koristinena baši tumaro onlajn identiteto. Soske vorbisaras baši o profilo trujal so ka roden buči, tumaro user anav ka ovel tumaro familijako anav thaj anav, a o password/lozinka/ trubuj te ovel kombinacija kotar epta numerija kola so trubuj te oven ki tumari godi.

Naj važno savi si e numerongi kombinacija, numa si važno te džanen ola ma te bistren ola! Ma te bistren, hramonen tele ko lil varekate kote so ka džanen kote si hramomi thaj khana ka trubuj tumenge te džanen kote si!

-Akale proceseja kerena sigurno kaj o informacije ka oven čuvde andre ko tumaro personalno profilo, sa e informacije kolena mangena te prezentirinen tumen anglal o potencialno gazde ka oven garavde thaj sakana šaj te resljaren olen. Akava ka sigurinel tumaro profilo ki mreža, kidijal sar so čivgjen ole, thaj ka pomožinel tumen te registrinen tumen baši avera butikheriba.

Akana kana avasa dži ko agor, mangaja te arakhen online sajto kote so nudinea pes bučharne pozicije thaj korkori te keren tumaro onlajn personalno profilo. Khelen tumenge tumare profiloja, dikhen so šaj te keren oleja!

Dikhas amen aver drom!

-Šukar dive savorengel!

-Sikljovibaskere rezultatija:

1. Keren deskripcija/opis/ pala tumaro hobi thaj intereso ki lokalno čhib
2. Prepindžaren tumare šukar buča
3. Phenen tumaro angluno bučharno džanibe pe lokalno čhib.

Klejake vorbi:

- Agencija baši bučharipe
- Butikheribaskere Aktivne politike
- Personalno profililo
- Hobi thaj interes

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- Registracija
- Korisničko/user/anav
- Password/garavutno anav/

4.12. Kreiribe biografija

Šukar dive savorenge,

-Ake resljam amen pale ko nevo ari. Isi man but lače nevipena tumenge, akava si amaro palutno video! Šaj li vareko te phenel sa so sikljiljam dži akana, džanav kaj isi dost, num ate šaj te phenen majhari deš terminija?

Bravo, džanava kaj džanen kaj sijen pakivale, čhače lače si kodo! Hajde akana sigate te nakavas i angluni lekcija, kote so hari buteder ka vorbisaras pala I biografija, so si kodo šaj li vareko te phenel thaj sar majlače kodo te keras. Džas, crdas.

Biografija si tumari personalno karta ki biznis luma, numa so si kodo? Kodo si kaj olate čhivena pes e sa dži akanutne kerde butikeriba, edukacijakere nivelura thaj personalno informacije. Akaleja tumen prezentirinen tumen angleder o šefo, thaj tumaro ciljo sit e prezentirinen tumen majlače sar kandidato baši buči savi so tumen khamen.

I biografija šaj te ulavel pes ko 4 kotora:

1. Personalno informacije
2. Edukacija
3. Angluno butikheribaskoro iskustvo
4. Veštine.

-Khana vorbisaras pala e personalno informacije, akate majvažno sit e phenas akava

:1. Anav thaj familijako anav – akaja informacija si but važno thaj nikana ma bistren te hramonen ola

2. Bijamutni data

3. Kontakt informacije – akate musaj te čhiven tumaro telefonesko numero, e-mail dživdipaskeri adresa, soske o gazda trubuj te kerel kontakto tumencar sar te si.

.-Ma čhiven andre avera informacije sar so si prrandin, familija thaj e čhavengero numero, nacionalnost, religijako avipen ki tumari biografija, soske kodola informacije naj ni paše važno tumere šefeske.

-Pala tumare personalne informacije, but si važno te phenen tumaro edukacijako nivelo. Phenen savo edukacijakero nivelo isi tumen o majbaro baši kaste isi tumen diploma ja palem sertifikato. Musaj te hramonen o berš kana agorisarden i škola savo smero lijen te ovela lafi baši I stručno škola

.-Numa maškar I vrama te agorisarden varesave kursija ja palem obuka,kodo si lače šaipe te hramonen vi adava ko akava kotor. Vi da jekhvar phenav kaj trubuj te ovel ki tumari godi sa akava thaj te kheden vi javera materijalija, soske butivar o šefo rodela akava te bičhalen e poštaja.Thaj ovela bi sine šukar e orginalno dimplome thaj sertifikatija te oven tumencar khana ka ovel tumen bučhakero intervju.te dikhel pes kaj si orginal.

-Pakjava kaj lokeste džana pala mande soske akava si lokhi celina. Kozom te šaj te vorbisara šaj li vareko te phenel mange skurto lista kotar e buča so trubuj te hramona ki biografija?

Pala sa akala fundavne informacije thaj edukacije važno si te phenen hramonen tumare anglune bučarne džaniba/iskustvo/.

E anglune bučarne iskustva khedela informacije sar so si:

- 1.O anav kotar I bučarni pozicija
2. Anav kotar o angluno šefo
3. Od khana dži kana kergjen buti pe kodi pozicija
- 4.Skurto hramonen tumare odgovornostija ja palem buča kola so kergjen ki adaja pozicija

–Akava si o majvažno kotor e šefoske, soske upral adava so si hramomo dikhena ka akharen tumen ko intervju ja palem ko testiribe. Važno sit e džanen kaj naj lače te hohaven ki tumari biografija, soske te o šefo akharel tumen ko intervju thaj dela tumen phučhiba pe kola tumen našti te den dževapi thaj astarel tumen kaj hohaven, sigurno ka oven frdime kotar o selektirimo procesi bači butikheribe

Thaj štarto buči so si važno kanakreirinaja amari biografija si te phenas amare veštine. Thaj kola si adala veštine? Veštine si specifično džaniba kola so o manuš vazdela peske.Kodo šaj te ovel veština pala hramovibe, komunikacija, keribe buči mašinaja, odgovornost, pakiv thaj aver. Šaj li vareko te phenel mange oleskere veštine so isi olen phenen tri olendar? Kote thaj sar siklilen kodo?

Odlično! Dikhen kaj naj pharo thaj kaj buteder džanena!

-Akana khana kreiringjen tumari biografija, musaj te len sama da vi pe aver nekoborom detalura,kola so si:

1. Te oves klaro/Jasnoća/ – tumari biografija neka ovel lače organizirimi, bizo šarime kolorija thaj javera fontova, phenen so si majvažno
2. Vi da jekh var dikhen tumari gramatika–varekana štar jakha dikena lačheder kotar o duj, phučen nesave avere te dikhel prekerel tumari biografija thaj te kerel korekcija ki gramatikate na sijen sigurno
3. Fotografija – te mangel, šaj te čhiven thaj fotografija ki tumari biografija, numa vi da jekhvar dikhen si li i fotografija pristojno thaj profesionalno. Ma čhiven fotografije kote sijen e naočarencar baši o kham ja palem fotografija baši ikljovibe ja palem amalencar..

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

-Akana khana siklilen sar te keren i biografiya, šaj te crden te roden buči. Ma te odustaninen, varekana šaj te ovel pharo, numa sakoja buti so keraja ola si lači..

-Dikhas amen ki nevi lekcija kote so ka phenen mange e majvažno buča so trubuj te oven ki biografiya!

Dži ko dikhibe!

4.13. Probno butikheribaskoro intervju

Šukar dive!

-Resljam dži ki agorutni lekcija, numa vo ko agorutno khedipe dikhibe.! Ki avdivesutni lekcija ka keras simulacija ka vorbisaras čhačhutno keribe lafi baši buči thaj palem ka phenas e klejakere vorbi, terminija thaj konceptija kotar sa e lekcije dži akana. Ma len briga, ka keras sa so kerdam dži akana. Sa so si važno vakerdam pale nekoborom drom, thaj naj važno te oven perfektno, važno si te mangel thaj te dikhen kote te oven lačeder .

Džas. Majangle phenen mange – sijen bibuči thaj rodona buči, kote šaj te roden buči?

-Super! Buči šaj te roden phučibaja ja palem elektronski. Šaj te roden oglasija baši buči so šaj te araken pes pet e phenas ko oglasno table ja palem trujal e amala thaj pindžarutne. Numa na salde kidijal šaj buči te roden thaj onlajn ja palem elektronski. Te rodijen buči pe mreže, tgani ka roden trujal e veb rigora kotar e Agencija pala o butikheribe ja palem javera sajtoro kola so nudinena buči ko tumaro them. Šaj li te den man gasave sajtoro kote so nudinela pes buči?

-Super, sakana si mišto, trujal o sajto kotar e Butikheribaskeri Agencijasar te si dikhen thaj e javera sajtoro. Nikana na džanena so šaj te arakhen, thaj so de buteder roden, o šaipe te arakhen vareso so trubuj tumenge, sar buteder informacije e šanse si bareder. Ma bistren – sakana trubuj te keren buteder buči thaj te investirinen buteder vrama!

-Mišto, te phenas te arakhlen oglas baši i buči ko jekh kotar adala sajtiya kote so ka registriren tumen, numa o sajto rodela tumendar te peren onlajn formularo baši i registracija te kheren personalno profilo So trubuj te kheren?

-Bravo super! Thaj, buteder network/mreženge/veb lokacije rodela tumendar te kreirinen tumaro personalno profilo ki mreža kotar savi so ka registrinen tumen te šaj te roden buči. Te šaj te kreirinen tumaro personalno profilo, majangle trubuj te registririnen tumen. Registracija si kreiribasko proceso tumare onlajn profilo, kova so čhivela andre tumaro onlajn korisničko/user/ anav thaj lozinka /password/ baši adava profili. Korisničko anav si anav kova so si jekh tumare čhačhutne familijakere anaveja thaj tumaro anava, dži kote i lozinka protektuinela/štiti/ tumaro profilo kotar e javera manuša. Soske „panglen“ o profili lozinkaja, khonik javer našti te phutrel numa tumen.

-Kana kreirinen tumaro personalno profilo ki mreži, trubuj te čhiven andre oleste nesave informacije. Akala informacije si:

- Tumare personalno informacije

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- Agorisardo edukacijakero nivelu
- angluno buĉharno iskustvo
- doperdi kerdini edukacija/obuka
- Hobi thaj interesija

Te phenas, akala buĉha mujin amenge pindĵarde. Kote da ko javer than trubuj te ĉhivas akala informacije?

-Kidijal! Akala informacije ĉhivaja kana peraja amari biografija! Biografija si amari personalno karta ki biznis luma soske olate si sa e informacije kola si vaĝno e potencijalno ŝefonge. O vorbisaribe pala i buĉhi thaj i biografija si faktorija so anena decizija/odluka/ka resljaras i buĉhi ja palem na. Kodoleske si but vaĝno te avel tumen vuĝi, laĉhi thaj laĉhe organizirimi biografija thaj laĉhe te prezentirinen tumen kana ka vorbisaren baŝi i buĉhi!

-Bravo, ko avdivesutne divesa vaĝno sit e koristinen I digitalno tehnologija, numa vi e sa tipija kotar i digitalno tehnologija, numa vi e onlajn komunikacije sar so si biĉhalipe meil. Vi pali kodo biĉhalgjen akava naj e' meil, koristinela pes o jekhutno principo. Sine tumen te biĉhalen poruka/mesaĝo/- tumari registracija baŝi I buĉhi thaj resartuno. E resarutneske biĉhalden mesaĝo ki formalno komunikacija, te phenas biznis thaj profesionalno komunikacija, a trujal I poruka biĉhalden thaj tumari biografija thaj agorisarden o meil laĉhe resljaribaja/pozdraveja/.

-Thaj, akana kreiringjen tumaro personalno profilo thaj khetane oleja kreiringjen tumari onlajn biografija. Kontaktiringjen e potencijalno ŝefojathaj akana musaj te adĝikeren e rezultatija. Palik nekoborom divesa akhrel tumen vareko kotar o bipindĵardo numero. So ka keren?

-Bravo, akava sine veĝba sar te das amen godĝi sar kulturno te vorbisaras ko telefoni thaj sar te dogovorina khedin. Thaj, akhardas tumen o ŝefo, ohendas khon si thaj rodingja termini baŝi o buĉhako intervju ki oleskeri kancelarija. Sigurno dijen dĝevapi e sigurno thaj barikane glasoja, phenden e gazdaske kaj sijen tumen adava manuŝ kas rodel, a o termini baŝi o intervju phena o vakti kana si tumenge miŝto. Khana naj te ovel tumen nesavi buĉhi angleder ja palem I khedin. Dogovoringjen tumen baŝi akaja vrama te ŝaj te keren preparacija/te spreminen tumen/angleder I khedin. Pala o dogovor, phenen, najs tumenge so akhrden man thaj agorisaren o vorbisaribe sigurno thaj barikane glasoja sar so angleder vazdijen o telefoni..- stileja.

-Isi tumen nekoborom dive angleder o intervju baŝi buĉhi. So trubuj te keren thaj te pripreminen?

-Super dĝala tumenge laĉe, numa dĝa dureder kidijal! Len I vrama ko tumare vasta maŝkar e telefonesko akharibe thaj i data baŝi e buĉhako intervju thaj pripreminen tumor vorbisaribe. Sar ka prezentirinen tumen anglal o ŝefi thaj sar ka keren?

-Super. Majangle musaj te ulaven kodo so mangena te phenen. Soske tumen angleder biĉhalgjen tumaro buĉhakero rodipe thaj i biografija, ŝaj akharde tumen numa kotar kodo so diklhe andrethaj kodoleske sijen akarde baŝi vareso kotar i biografija. Kana o ŝefo akhrela tumen ko buĉhako intervju, na khamen te ŝunen vareso so ŝunde ja pale dikhle. Avere vorbencar, ma phenen pale kodo so hramosarden ki tumari biografija, numa phenen varesave neve doperde mothoviba thaj objaŝnjenja. Dikhen te den tumen godi pe varesave konkretno situacije kote so musaj sine te koristinen tumare veŝtine/dĝaniba/ kola so hramongjen ki tumari biografija. Asavko mothovibe ka sikavel e gazdaske kaj dĝanena baŝi soste kerena lafi thaj sijen godĝaver baŝi tumere dĝaniba thaj veŝtine.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Kana vorbisaren pala o veštine, lače si te phenen akala buča:

- sar kerena buči ko timo, a sar korkori?
- Koborom lače thaj sigate šaj te džan pala o instrukcije thaj šaj te keren tumari bučori?
- Koborom sijen precizno kana kerena tumari buči thaj trubuj li vareko te kerel tumenge kontrola?
- Koborom uspešno šaj te menadžirinen tumari vrama ja palem koborom ulavena kotar tumari vrama baši nesavi buči?
- Šaj li korkori te gindinen pala o buča kola so trubuj te keren olen angleder ja pale vareko trubuj te del tumenge buči?

-O dževapija ko akala phučipena si važno e šefonge te dikhen savo bučarno sijen tumen. Biografija dela deskripcija pe kodo so siklilen save veštine siklilen dži akana, numa akala phučipena dena dikhibe ko nesave specifično biznis situacije ko save šaj te arakhen tumen. Nesave šefora rodona manušen save si lače ko timsko butikheribethaj kola so samaja šunena thaj kerena buči pala o instrukcije, dži kote averenge si važno te oven korkorutne thaj efikasno. Ma bistren te phenen tumare hobija thaj soske si kodo tumaro hobi. Dikhen te arakhen pandipe maškar tumaro hobi thaj sar o hobi ka pomožinel tumen ki buči.

.-Akana kana kerden preparacija pe sa akava, amaen da hari ka vežbina sar kodo ka mothoven. Angleder so ka crda e vežbaja, phenen mange pe soste trubuj te len sama kana prezentirinen tumen?

-Super, te keras kodo khetane! Musaj te las sama pe:

1.) Sar khuvjam ki soba?

-O khuvibe ki soba thaj kodola avgune nekobor sekundi kana o šefo dikhela amen si vrama so mukhela i avgo impresija. Važno si amenge te mukas lačo avgo impresija, so phenela kaj mangen te khuven ki soba thaj te mujin lače thaj profesionalno. O uravibe trubuj te avel vužo thaj te ovel adaptirimo e bučasar baši so apliciringjen. (naj te oven bange e gadeja thaj pantolke)! O muj trubuj te ovel vužo thaj lačo, e vunge činde e bala ulavde.

Na numa sar mujin, važno si kana ka khuven ki soba te resljaren tumen e jakhencar te ovel tumen kontakto e šefoja thaj te ovel tumen asavin ko muj. Akava dela dži ko džanibe kaj sijen sigurno perde tumencar, numa vi kaj kinanena ko intervju. O kinanibe sikavela kaj si tumenge važno i buči, a e šefora rodona bučarne manušen kola so si čhače zainteresirime baši i buči a na samo te keren buči bizo interesu.

-Kotar o muj, neka dikhel pes sar phenibe šukar dive e manušenge kola si ki soba kotar so nakhen (Šukar dive! Šukar javin!), den vast jekhe avereske thaj lače bešen. O triko sit e oven pakivale thaj profesionalno, numa dikhen komotno te bešen ki tumari bešalin. Važno sit e oven komotno thaj ma gindinen but, pe javera buča. I situacija džala tumege lače koborom so šaj. Ko agor, ašhovela te phenenkho sijen.

2.) Sar ka prezentirinen tumen?

Akana khana khuvjam ki soba, mukhlen lači impresija thaj pindžargjen tumen e manušeja kolaja so ka vorbisaren džala o dujto kotor. Akana musaj te prezentirina amen bači i buči.

Majangle skurto ka phenen vareso tumenge:

- Savi edukacija agoringjen?
- Soske biringjen i edukacija.?
- Kote kergjen buči thaj so siklilen ko sa adala butikeribaskere pozicije?
- Ko akavakotor ka phenen tumare doperde džaniba thaj veštine, trujal tumaro hobi thaj interesija.- Dži kote kerena lafi len sama pe, tumaro glasesko toni thaj jasno /klaro, vužeste/ mothoven. Astaren o kontakto e jakhencar vi dureder thaj kana ka den tumen godži pe vareso lače ja palem vareso so kerela tumen lošale ko tumaro muj neka ovel asavin. Dikhen tumaro badani te ovel bizo stress, numa ma te mujin kinale ja palem nayainteresirime. Klejako momento si ki akaja buči te mukhen ipresija kaj sijen sigurno ande tumende, numa vi kaj kinanen thaj sijen zainteresirime. Te o šefo crdija te phučhel tumen, adžikeren vov te agorisarel e phučhibaja thaj pala kodo tumen motovem. Oven klaro, jasno thaj preciznoko tumare dževapija ma džan ko detalura, numa astaren tumen pala o phučhiba. A khana e šefe naj te ovel javer phučhiba, tumen šaj te phučhen. O phučiba kola so ka phučhen tumen šaj te oven baši e bučharne časora, pokinibe, savi thaj koborom si bari i buči so ka keren, komunikacija ki grupa ja palem ko timi, metode baši arakhibe solucije kana isi konflikto, thaj ajver. So maj konkretno phučhiba phučhena kodo si majlače. Akava sikavela thaj tumaro interesu, numa vi kaj kerden angleder o intervju rodipe

.-Akana po hari džasa ko intervjujesko agor thaj ačhilo amenge te agorisara stileja

3.) Sar ka agorisaras o vorbisaribe baši buči?

-Kana o šefo phučljias tumen phučhiba sa kodo so mangela sine te džanel, thaj tumen phučhlen so khamen , vrama si o vorbisaripe te anel pes ko agor. O šefo ka palikerel tumenge so avilen te prezentirinen tumen, thaj tumen leske so akhardas tumen. Pe agor ka phene i lafjori so džala (vareso pe soste ka ačhoven ki godi nekaske), vareso stileja "...kinanena soske šaj ka den tumenge buči ki akaja institucija..." ja palem "...lošanena so ka ovel tumen informacija..." '.Ka ušten thaj palem ka resljaren tumen vasteja e manušeja so kergja o intervju, ka len tumare buča thaj ka ikljoven kotar i soba. Amen phenas ikljovibe stileja.

O agor si važno koborom vi o avgo momento. Te crdijam lače thaj te astardam o tempo thaj agorisardam kidijal pozitivno si mišto. Kodoleske si lače thaj sigurno te agorisaras amaro vorbisaripe thaj te džas amenge. Akava phenela i avgo impresija kotar o starto - na, naj triko, čačhes pakjana korkori tumende!

-Akaleja agorisara thaj amari agorutni lekcija pala e vorbisaribe kana isi amen intervju bučhake. De gelen pala amare dende droma thaj deibe godi, sigurno ka keren lače vorbisaripa baši I buči. ! Numa ma bistren musaj sakana palem te vorbin so siklilen! Pale vorbin sa dži kote na sijen sigurno kaj sikljovgjen sa akava!

Sine amenge drago te ovas tumencar thaj pakjas kaj sas Vi tumenge lače akale edukativno vramaja so nakhlen amencar! Ko agor mangas tumendar te peren akava phučhibe koborom sijen čhajle kotar akaja lekcija thaj mangas tumenge but baht te arakhen tumenge buči!

Dži ko dikhibe!